

KAPPADOKIA KOMANA'SI HELLENİSTİK DÖNEM SERAMİKLERİ
HELLENISTIC PERIOD POTTERY FROM COMANA IN CAPPADOCIA

HATİCE KÖRSULU*

Öz: Kappadokia-Komana'sı, antikçağda Anadolu'daki önemli tapınak devletleri arasında sayılmaktadır. Bugün Adana iline bağlı Tufanbeyli ilçesinde yer alan Şarköy'e lokalize edilmektedir. Bu makalenin konusu, Adana ve çevresinde yapılan yüzey araştırmalarında Şarköy ve civarından toplanan Hellenistik Dönem seramikleridir. Komana'da bugüne kadar yapılan araştırmalarda, Geç Hellenistik Dönem'e kadar herhangi bir arkeolojik ve epigrafik buluntuyla karşılaşmamıştır. Bu çalışmada ele alınan seramiklerle, kentin kronolojisi ve Hellenistik Dönem seramik üretimi üzerine önemli bilgilere ulaşılmıştır. Buluntular, tipolojik ve kronolojik bir çerçeveye oturtulmuş ve söz konusu malzemeler, kentte yerel bir seramik üretiminin varlığına işaret etmiştir. Kil yapıları, astar-bezeme tarzları, buluntuların büyük oranda yerel özellikler sergilemesi ve çok sayıda bozuk üretim kapların tespiti buna ışık tutmaktadır. Seramikler arasındaki en erken buluntular, Hellenistik Dönem'in hemen öncesine ya da başlarına aittir. Bunların dışında, Erken Hellenistik Dönem'den başlayarak diğer Hellenistik merkezlerde de popüler olan kaplar, M.Ö. III.-I. yüzyıllarda tipik örnekleri ile temsil edilmiştir. Bunlar arasında bazı gruplar, *sigillata* türü örnekleriyle M.S. I. yüzyıla kadar devam etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kappadokia-Komana'sı • Hellenistik Seramik • Batı Yamacı Seramiği • Bant-Bezemesi • *Terra Sigillata* • Yerel Üretim

Abstract: Comana in Cappadocia, is considered among the important temple states of Anatolia in antiquity. Today, Comana is at Şarköy in the Tufanbeyli district of Adana province. The subject of this article is the Hellenistic pottery found in and around Şarköy. In Comana in research to date, until the late Hellenistic period, there have been no archaeological or epigraphic finds. However, in this study, through pottery finds, important information concerning the city's chronology and its Hellenistic pottery production was established. Finds are classified both typologically and chronologically, and these finds from the city indicate local ceramic production. Clay structures, the use of the line-decoration style, a great extent local characteristics of finds and numerous corrupted production containers is to keep it light. The earliest pottery finds date from immediately before or to the beginning of the Hellenistic period. Further, containers from the early Hellenistic period onwards which were popular in other Hellenistic centers are represented by characteristic examples dating from between the third and first centuries B.C. Some of these groups continued to be produced, with examples of the *sigillata* type until the first century A.D.

Keywords: Comana in Cappadocia • Hellenistic Ceramic • West Slope Ware • Band-Decoration • *Terra Sigillata* • Local Production

Kappadokia-Komana'sı, antikçağda Anadolu'daki önemli tapınak devletleri arasında sayılmaktadır. Savaş ve zafer tanrıçası Enyo-Ma kültürüyle ünlü olduğu ve burada rütbe olarak Kappadokia krallarından sonra gelen yüksek rahiplerin hüküm sürdüğü bilinmektedir¹. Bugün Kayseri'nin aşağı yukarı 85 km. güneydoğusunda, Adana İli'ne bağlı Tufanbeyli İlçesi'nde, Göksu veya Sarız Irmağı'nın vadisinde bulunan Şarköy'e lokalize edilmektedir (Fig. 1)². 19. yüzyıl gezginleri ve sonra-

* Yrd. Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Karaman. hkorsulu@gmail.com

¹ Hild – Restle 1981, 208; Baz 2007, 15.

² Anabolu 1967, 5-6, dipnot 1-2; Harper – Bayburtluoğlu 1968, 149; Hild – Restle 1981, 208.

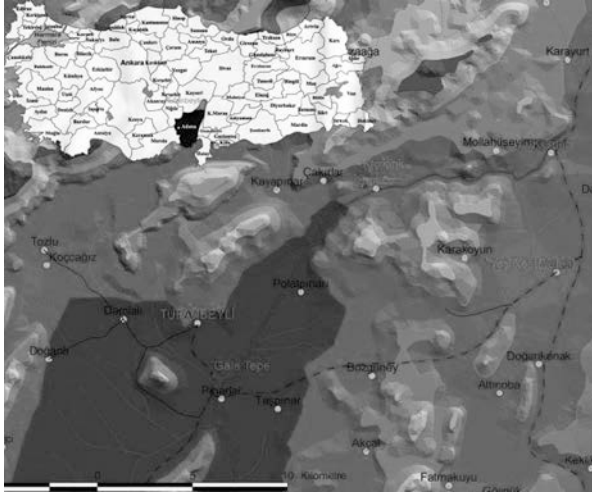

Fig. 1

ve Çatal Tepe ile Şarköy'ün 500 m. doğusundaki Kavak Tepe/Ortak Bahçeler yerleşimlerinden elde edilmiştir. Bunların yanı sıra Şarköy'de köy içindeki alanlarda, Apalak Tepe, Osman Pınarı, Parsık Tepe ve Kıcırık Yazısı'nda da seramikler tespit edilmiştir (Fig. 2)⁴. Bu merkezlerden gelen seramiklerle Kappadokia-Komana'sının Hellenistik Dönem kap repertuarı ve bunların kronolojisi oluşturulup diğer buluntu gruplarıyla birlikte kentin Hellenistik Dönem kronolojisinin tespiti amaçlanmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi ilk defa ele alınan bu kaplarla, Komana'daki yerel üretimin kanıtlarına ulaşılması açısından çalışma önem kazanmaktadır.

Kapların Genel Özellikleri

Kappadokia-Komana'sının Hellenistik Dönem kapları; *kantharos*, farklı tiplerdeki kâseler, balık tabakları ve *unguentarium*'lardan oluşmaktadır. Kentin Hellenistik ve Roma Dönemi kaplarında, kronolojik bir sınıflandırmanın söz konusu olmadığı sarımsı kırmızı⁵, kırmızı ve açık kırmızı tonlar⁶, kırmızımsı sarı⁷, kahverengi ve tonları⁸ ile yeşilimsi gri⁹ olmak üzere beş farklı kil grubu tespit edilmiştir. Bunlardan sarımsı kırmızı hamur rengi en yoğun grubu oluşturmaktadır. Sonrası ise verilen sıralamaya göre azalarak devam etmektedir. Farklı kil grupları yanında, kil içerikleri benzer yapıdadır. Kil, ince cidarlı örneklerde ince ve sıkıdır, az gözeneklidir. Kalker, kum, çoğu parçada altın ve az sayıdaki parçada ise gümüş rengi mika, çok az sayıdaki parçada ise şamot katkısı içermektedir. Kil grupları yanında beş farklı astar rengi tespit edilmiştir. Bunlar siyah, kırmızı-kahverengi ve siyah alacalı astar, kırmızı, yeşilimsi-gri ve Komana kaplarında önemli bir grup olan devetüyü/açık kırmızı renktir¹⁰. Hellenistik kaplardan içe çekik ağızlı kâseler ile dışa çekik ağızlı kâseler, bu astar gruplarından bütününe ait örnekleri ile temsil edilmektedir.

³ Harper – Bayburtluoğlu, 1968a 149-158; 1968b, 107-112.

⁴ Girginer 2004, 313-314.

⁵ Munsell renk kataloğuna göre, 5YR 5/6 ve 5/8.

⁶ Munsell renk kataloğuna göre, 2,5YR 5/6 ve 5/8, 2,5YR 6/8, 10R 5/8.

⁷ Munsell renk kataloğuna göre, 7,5YR 6/6, 5YR 6/6 ve 5YR 6/8.

⁸ Munsell renk kataloğuna göre, 7,5YR 5/4, 10YR 5/4, 5YR 5/4.

⁹ Munsell renk kataloğuna göre, Gley 1 5/1, 4/10Y, 5/5BG, 6/; Gley 2 5/5 BG, 5/5 PG; 5YR 3/1, 4/1.

¹⁰ Körsulu 2011, 40-44.

sında birçok araştırmacının dikkatini çekmiş ve bugüne kadar yerleşimle ilintili yapılan gezi ve araştırmalarda yoğunlukla epigrafik ve mimari kalıntıları üzerine eğilmiştir. Buradaki ilk ve tek kazı çalışması ise 1967'de gerçekleştirilen Harper ve Bayburtluoğlu'nun çalışmalarıdır³. Bu makale ile Adana ve çevresinde yapılan yüzey araştırmalarında, Şarköy ve çevresinden toplanan Hellenistik Dönem seramik buluntuları kapsamlı olarak ilk kez ele alınmaktadır. Seramik malzeme, burada yoğunluklu olarak Şarköy'ün hemen girişinde yer alan ve ortalarından giden bir yolla birbirinden ayrılan Orta Tomas Tepe

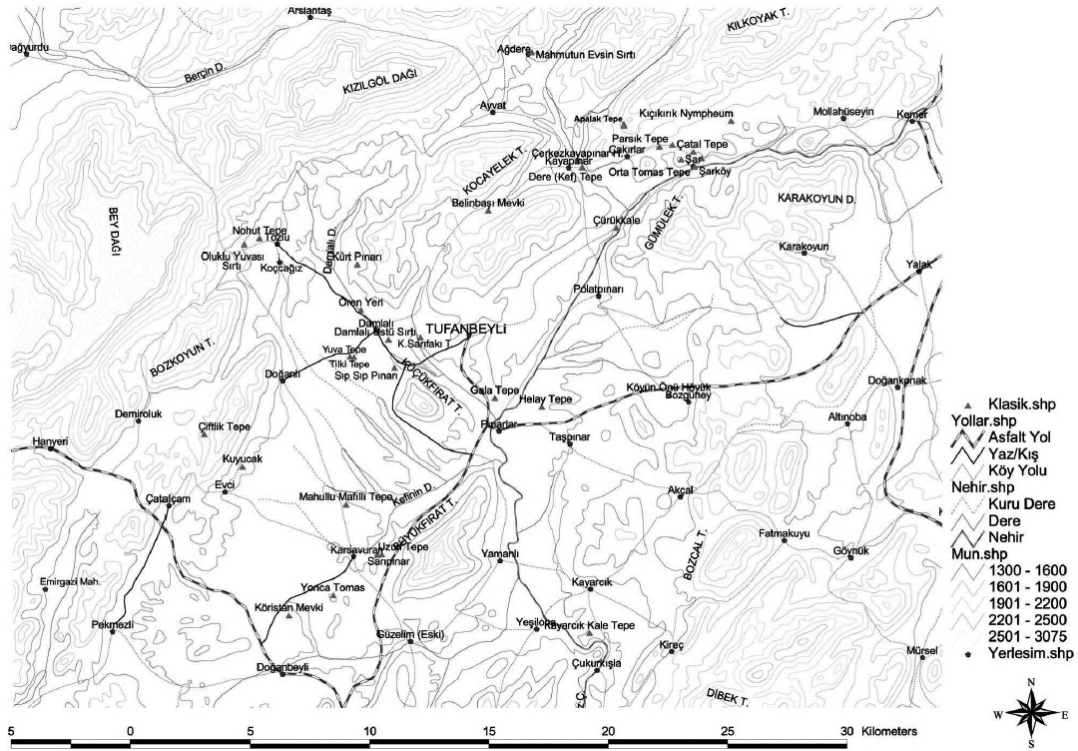

Fig. 2

Batı Yamacı bezemeli iki örnek (Kat. No: 22-23) tespit edilmiştir. Bezeme motifleri çok iyi bir şekilde korunamamış olan bu örneklerde bezeme, mat siyah astar üzerine beyaz renkte uygulanmıştır. Kat. No: 22'de tanıtılan dışa çekik ağızlı kâsenin dış tarafında, dudak kenarından itibaren ince bantlar ve bu bantlar arasında yaprak motiflerinin olduğu anlaşılmaktadır. Aynı tipte bir kâse formu olan 23 nolu örnekte ise yalnız beyaz boya izleri görülebilmektedir. Komana kapları arasında Kat. No: 34'de tanıtılan dudak kenarı oluklu kâse örneği de Doğu Akdeniz'deki Hellenistik Dönem merkezlerinde genellikle Batı Yamacı bezemesi ile karakteristik olan bir form tipidir. Bunun yanında bazen bezemesiz örneklerine de rastlanmaktadır. Tek örneği tespit edilen Komana kâsesinde de bezeme tespit edilmemiştir. Komana örneğinin bezemesi belki tamamen tahrip olmuş veya tipin bezemesiz bir örneğidir¹¹.

Komana kaplarında önemli bir bezeme türü ise bant bezemesidir¹². Komana'daki bant bezeme geleneği, Orta Anadolu'nun Hellenistik ve Erken Roma Dönemi boyalı seramikleri ile ilişkili görünmektedir. Farklı tanımlamalara sahip olan Orta Anadolu boyalı seramikleri¹³, Orta Anado-

¹¹ Körsulu 2011, 44-45.

¹² Körsulu 2011, 45.

¹³ De Genouillac, bu seramikleri Kappadokia seramiği olarak adlandırmıştır (H, De Genouillac, *Ceramique Cappadocienne II. Acquisitions du Musee du Louvre*, 1926, Paris). Akarca, Yerli Pontos seramiği olarak yayınlamıştır (Akarca 1960, 142 vd.). 1907'de Zahn ve 1960'da Maier tarafından Boğazköy'den bu tip seramikler Galatia seramikleri olarak ele alınmıştır (R. Zahn, *Die bei den Ausgrabungen in Boghaz-Köi gefundenen Tonscherben*: *Wochenschrift für klassische Philologie* 24, 1907, 638 vd.; Maier 1963, 251-252). Zoroğlu, yayılış alanı ve teknik özellikleri ile bu kapları "Kızılırmak Havzası Kapları" olarak tanımlamıştır (Zoroğlu 1979, 345 vd.; 1986, 459 vd.; 1987, 65 vd.).

lu'da Hellenistik ve Erken Roma Dönemi'nde beyaz, kahverenginin tonları ve gri-siyah boyalarla yapılmış çeşitli geometrik ve bitkisel motiflerle süslü seramiklerdir. Genellikle pembemsi devetüyü rengi kil hamurlu ve perdahlı devetüyü renkte astarlıdır. Bezeme genellikle beyaz boyalı zemin üzerine siyah, kırmızı, kahverengi ve bunların tonlarındaki renklerde uygulanmıştır. Tür, bu özellikleriyle Demir Çağı Orta Anadolu boyalı kapları olan Phrygia seramiğinin bir uzantısı olarak görülmektedir¹⁴. Komana'da Orta Anadolu'nun bu yerel seramik grubunun, tipik bitkisel bezemeli örneklerine hiç rastlanmamıştır. Komana Hellenistik Dönem kapları arasında içe çekik ağızlı kâseler ve dışa çekik ağızlı kâseler, yoğunlukla bant bezemeli örnekleriyle temsil edilmektedir ve bunların birçoğu devetüyü/açık kırmızı astarlıdır (Kat. No: 2-4, 7, 9, 16-19, 26, 30-31, 35). Bant-bezemesinde ise siyah, kahverengimsi kırmızı ve kırmızı renk kullanılmıştır. Bant genellikle kabın dudak kenarının içinde ve dışında başlayıp duruma göre içte veya dışta devam eder şekilde uygulanmıştır (Kat. No. 2-3, 7-9, 16, 18-19). Bu örneklerin bazısında, genellikle içte bazen ise hem içte hem de dışta, ince veya kalın şeritler halindeki bantlar devam etmektedir (Kat. No. 2, 7-8, 19). Kapların bazı örneklerinde içte kalın bir bant uygulanmış, dışta ise gövde tamamen aynı renkte boyanmıştır (Kat. No: 26, 31). Bazı örneklerde ise kırmızı bantlar üzerinde tekrar ince çizgiler halinde ince siyah renk bantlar kullanılmıştır (Kat. No: 2, 7). İçe çekik ağız kenarlı kâselerin bir örneğinde ise kırmızı renkli astar üzerine dışta dudak kenarında beyaz renkte kalın bir bant uygulanmıştır (Kat. No: 11). Komana'da bu örnek dışında ise beyaz boya kullanımı, aynı tarzda uygulamasıyla yoğun olarak *sigillata* türü kaplarda görülmektedir.

Akarca, bezemeli ve bezemesiz kaplar olarak ayırdığı türün bezemeli örneklerini tekrar üç gruba ayırmıştır. Bunların ilk iki grubunda beyaz boyalı zemin kullanılırken üçüncü grubunda, motifin direkt astar veya kil üzerine az bezemeli olarak uygulandığını ve motiflerin genellikle kırmızı ile yapıldığını söylemiştir. Beyaz veya siyah renk kullanılan yalnız iki parça tespit edildiğini, motiflerin genellikle paralel çizgilerden oluştuğunu belirtmiştir¹⁵. Komana Hellenistik malzemesi içinde beyaz zeminli hiçbir örneğe rastlanmamıştır. Bununla birlikte kentin Hellenistik kapları bezemenin direkt astar üzerine uygulanmasıyla Akarca'nın tanımladığı üçüncü gruba benzer görünmektedir. Ancak Komana kaplarında bezeme siyah, kahverengimsi kırmızı ve kırmızı renklerde çeşitlilik göstermektedir ve bezemede düzenli paralel çizgilerden söz etmek mümkün değildir. Komana kaplarının siyah, kahverengimsi kırmızı, sarımsı kırmızı ve kırmızı bant-bezeme renk uygulaması, Hellenistik Dönem'e ait öğeler olmalıdır. Keza bu renk tonları Orta Anadolu'nun yerel seramiklerinde olduğu gibi "Phrygia" kırmızısı denen ve gri-siyah boya-bezeme renklerinden uzaktır. Kappadokia-Komana'sı kaplarının form grupları ise Erken Hellenistik Dönem'den itibaren Hellen dünyasındaki Hellenistik Dönem merkezlerinin yaygın tipleridir. Dolayısıyla Komana Hellenistik Dönem kaplarında aynı dönemdeki Orta Anadolu yerel boyalı seramiklerinin etkileri kuşkusuzdur. Ancak Kappadokia-Komana'sı daha çok Hellenistik Dönem kıyı bölgelerinin seramik grupları ile paralel ürünler vermiş ve Orta Anadolu boyalı seramiklerinden aldığı öğeleri, kendi tarzlarını yaratarak bu türle birleştirmiş görünmektedir.

Kappadokia-Komana'sı kapları arasında önemli bir buluntu grubu, kentteki seramik üretimi için önemli birer veri olan, form grupları da tespit edilebilen çok sayıdaki hatalı üretim parçalarıdır. Hellenistik kaplar arasında *kantharos* (Fig. 3), içe çekik ağız kenarlı kâseler (Fig. 4-5), dışa çekik ağız-

¹⁴ Akarca 1960, 142 vd.; Maier 1963, 251-252; Bittel 1974, 233, 236-237; Zoroğlu 1979, 345 vd.; 1986, 459 vd.; 1987, 65 vd.; Ayrıca bu konuda bk. Özsait – Özsait 2003, 323 vd.

¹⁵ Akarca 1960, 144-145.

Fig. 3-3a

Fig. 4-4a

Fig. 5-5a

Fig. 6-6a

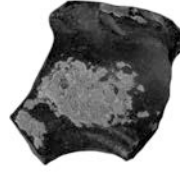

Fig. 7-7a

lı kâselere ait bozuk üretim örnekleri vardır. Bunların dışında hatalı üretim bir parçanın (Fig. 6) form grubu tam olarak anlayamamaktadır. Parçaların çoğunun ise hangi form grubuna ait oldukları anlaşılma ile birlikte bunlar pişirim sırasında çeşitli şekilde deformasyona uğramış örneklerdir. Bunlar yerleşimde kaliteli üretim parçalarla beraber dağınık olarak ele geçmiştir. Buluntu konumları herhangi bir noktada yoğunlaşma göstermemektedir ve kentte bunlarla ilişkili bir fırın veya atölye tespit edilememiştir. Bununla birlikte çok çeşitli formlara ait hatalı üretim parçaları, kapların form ve astar-bezeme karakteristiği ile Komana'daki yerel üretimin önemli bir kanıtıdır (Fig. 7).

Kap Formları

Kantharos (Kat. No: 1, Fig. 8)

Fig. 8-8a

Hellenistik Dönem'de özellikle Batı Yamacı Seramiği'nde en sevilen formlardan biridir. Kappadokia-Komana'sında tek örneğine rastlanmıştır. Dudak profili korunamamış olan parça, ağız-boyun ve gövdesinin bir bölümü ele geçmiş bir örnektir. Ağızdan gövdeye doğru kalınlaşarak inmektedir. Atina Agora'sından yakın profilli bir örnek, aşağı yukarı M.Ö. 325'e

tarikhlenmiştir¹⁶. Komana örneği, kısa boyun profili ve olasılıkla basit ağız yapısı ile Atina Agora'sı örneğine yakın görünmektedir. Buna göre Komana'dan bu tek *kantharos* parçası için M.Ö. IV. yüzyıl sonları önerilebilir.

İçe Çekik Ağızlı Kâseler (Kat. No: 2–15, Fig. 9-22)

Fig. 9

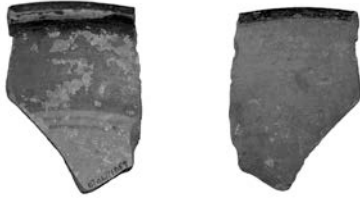

Fig. 9a

Fig. 9b

Komana kapları arasında önemli bir grubu oluşturmaktadır. Üstte dudak kenarı içe doğru dönük, gövdesi dik veya hafif meyilli derin kaplardır. Kat. No: 12 ve 13 hafif içe çekik kenarı, düz ve ince cidarlı gövde profilleriyle bu örneklerden ayrılmaktadır. Kat. No: 14, konik gövde profilli, 15 ise düz gövde yapısı ile içe çekik kenarlı küçük bir kâsedir. İçe çekik ağızlı kâseler, kent karakteristیک bant bezemeli kaplarıdır.

İçe çekik ağızlı kâseler, Thompson Grup A, B ve D'den ele geçmiştir. Thompson, Atina Agora'sından gelen örneklerini, içe çekik dudaklı sığ kâseler ve içe çekik dudaklı derin kâseler olarak iki sınıfa ayırmıştır. Derin tiplerin sığ tiplere benzer

olduğunu söylemiş, ancak derin olmalarıyla bunlardan ayrıldığını belirtmiştir¹⁷.

Rotroff, Atina Agora'sında Hellenistik Dönem'de bu kâselerin, Klasik gelenekten gelen sığ kâseler, bunun rezerve bantlı veya baskı dekorasyonlu basit bir versiyonu olan Hellenistik Dönem tipleri ve derin içe çekik kenarlı kâseler olmak üzere üç tipe ayrılacağını söylemiştir. Klasik geleneğin sığ kâseleri, Hellenistik Dönem'in başında M.Ö. IV. yüzyılın son çeyreği ve M.Ö. III. yüzyılın ilk çeyreğinde tespit edilmiştir. Bunların Hellenistik Dönem tipleri ise M.Ö. 250'lere kadar ele geçmiştir. Rotroff, derin tiplerin M.Ö. IV. yüzyılda asla çok popüler olmadığını, bunların Hellenistik Dönem tipleri olduğunu söylemiştir. M.Ö. III. yüzyılda popüler olduğunu ve bu yüzyılın ikinci yarısında ise tamamen sığ tiplerin yerini aldığını belirtmiştir. Agora'da bu kâselerin gelişiminin diğer sonunu, aynı tarihe ait dışa çekik kenarlı, yarı astarlı kâselere benzer olan M.Ö. Geç II. ve I. yüzyılda üretilen yarı astarlı versiyondan iki kâsenin gösterdiğini aktarmıştır. Ancak tipin, ekseriyetle M.Ö. II. yüzyılın III. çeyreği içinde rulet dekorasyonlu küresel gövdeli kâselerle yer değiştirdiğini söylemiştir. Son bir grup olarak ise M.Ö. II. yüzyılın ilk çeyreğine ait dışta gövde üzerinde yivler bulunan geniş kâseler ve konik tipler olarak tanımlanan örneklerden söz etmiştir¹⁸.

Korinthos'ta M.Ö. V. yüzyılın III. çeyreğinden M.Ö. 146'da şehrin yıkımına kadar temsil edilmiştir. Burada çeşitli büyüklükte örnekleri tespit edilmiştir¹⁹. Kolonos Agoraios'daki sarnıç sisteminden ele geçen tipler arasında derin profilli olan tek örneğin, geç olduğu ve benzerlerinin ele geçtiği Menon sarnıcından ve Grup A'dan depozitlerin M.Ö. III. yüzyılın ilk yarısına tarihlendiği belirtilmiştir²⁰. Kabirion'da M.Ö. Geç V. yüzyıla ait az sayıda parça ele geçmiştir ve M.Ö. II. yüzyılın ilk yarısına kadar örneklerine rastlanmıştır. Heimberg, burada nadir olarak temsil edilen en geç tiplerde, yalnız en dış tepenin içe doğru dönük olduğunu belirtmiştir²¹. Coldstream, içe çekik ağızlı

¹⁶ Rotroff 1997, fig. 10, 102.

¹⁷ Thompson 1934, A 14-23, B 15, D 8-9.

¹⁸ Rotroff 1997, 161-164, Pl. 62-64, 964-1038.

¹⁹ Edwards 1975, 29-30, Pl. 2, 15-71; Korinthos örnekleri için ayrıca bk. Romano 1994, fig. 3, 19.

²⁰ Rotroff 1983, 265, 265, fig. 3, 33, fig. 5, 35.

²¹ Heimberg 1982, 42-43, Taf. 13, 241-258.

Fig. 10

Fig. 10a-b

kâselerin Knossos'tan en erken Hellenistik Dönem tipinin derin, konveks cidarlı ve geniş ayaklı olduğunu; M.Ö. II. yüzyıl varyasyonlarının profilinin dikleştiğini ve tipin M.Ö. I. yüzyıl içlerinde de devam ettiğini söylemiştir²².

Eretria'da yalnız bir Attika ithali örneğin M.Ö. IV. yüzyıl sonu-III. yüzyıla tarihlenmesi dışında, diğer örnekleri M.Ö. III. yüzyıla ait kaplardır²³. Eretria'da Klasik ve Hellenistik Dönem evlerinde de, M.Ö. V. yüzyılın II. yarısından M.Ö. II. yüzyıla kadar tarihlenen örnekleri tespit edilmiştir²⁴. Bunların M.Ö. V. yüzyılın II. yarısından-M.Ö. III. yüzyılın ilk yarısına ait yapı katlarından tiplerin, yuvarlatılmış kenarlı

örnekler olduğu gözlenirken, M.Ö. II. yüzyıla tarihlenen bir örnek düz kenarı ve küresel gövdesi ile dikkat çekmektedir.

Mitsopoulos-Leon, Ephesos'ta Bazilika kontekstinde M.Ö. Erken III. yüzyıldan itibaren örneklerinden bahsetmiştir. Düz gövde cidarlı ve ağız kenarı yukarıya doğru dik bir profil gösteren iki kâsenin, M.Ö. I. yüzyılın Doğu *Sigillata* kaplarıyla benzer olduğunu söylemiştir.

Bunlardan bir örneğin, kili ve astarıyla buradaki kapların büyük grubundan farklılık gösterdiğini ve DSB kaplarının erken bir örneği olabileceğini önermiştir²⁵. Ephesos'ta kamu pazarındaki çeşmeden örnekler, burada Geç Hellenistik-Augustus Dönemi'ne verilen Dolgu A ve M.S. I. yüzyılın I. çeyreğine tarihlenen Dolgu B1'den ele geçmiştir. Meriç, bunların yoğun kırmızı ve koyu kahverengi astarlı ve her şeyden önce sıklıkla baskı dekorlu kamu pazarındaki bazilikadan kâselerin, düşük kalitesi ve pek az örneğinde rastlanan baskı bezemesi ile daha geç varyasyonları olduğunu söylemiştir²⁶. Kamu pazarındaki tiplerle benzer profilli kâselerin yamaç evlerden örnekleri de Geç Hellenistik ve Augustus Dönemi'ne tarihlenmiştir²⁷. Komana'nın Kat. No: 12-13 arasında tanıtilan örnekleri ince cidarlı yapıları ile Ephesos'dan bu tiplerle çok yakın tiplerdir ve bunlarla aynı tarihlere ait kâseler olmalıdır. Ephesos yamaç evlerde Komana'nın 8-10 nolu örnekleri ile benzer profilli bir örnek, DSA serisindedir. Hayes Atlante Form 4 olabileceği önerilen tip, Augustus Dönemi'ne tarihlenmiştir²⁸.

Halikarnassos'da içe çekik ağızlı kâselerin bant bezemeli örnekleri tespit edilmiştir ve bunların M.Ö. V.-IV. yüzyıllarda yoğunlukla Levant Bölgesi'ndeki yerleşimlerde görülen bant bezemeli kaplarla ilişkisi tartışılmıştır. Bu kaplar üzerinde yapılan kimyasal analizlere göre Halikarnassos'tan iki örneğin, hem

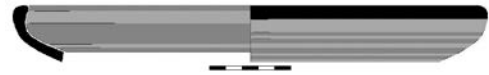

Fig. 11

Fig. 11a

Fig. 11b

²² Coldstream 1999, 335, fig. 4, S6, X 18-20, U1, W6.

²³ Metzger 1969, 15, 49-51, Kat. No: 1-20.

²⁴ Metzger 1998, Abb. 224, 46-47, Abb. 232, 227-231, Abb. 242, 367.

²⁵ Mitsopoulos-Leon 1991, 18-19, Lev. 1-4, fig. A1-A12.

²⁶ Meriç 2002, 25-26, Taf. 1, K1-12.

²⁷ Outschar 1996, 35-37, Taf. 1, 5, 9-10, 19-21, 26, Taf. 13, 47, Taf. 11, 41, 44.

²⁸ Outschar 1996, 47, Taf. 14, 120; Ephesos örnekleri için ayrıca bk. Hannah 2001, 84, Taf. 55, 3-4; Gassner 1997, 40-42, Taf. 4-5, 63-80.

Fig. 12

Fig. 12a-b

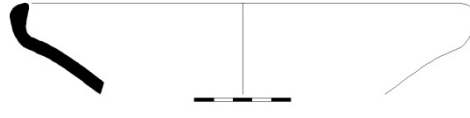

Fig. 13

Fig. 13a-b

fabrikasyonundaki altın mika katkısı hem de form ve dekorasyonu ile doğudaki örneklerden ayrıldığı belirtilmiştir. Halikarnassos örneklerinin, bant-bezemeli bu kaplar ile çok sıkı olmayan bir bağlantısının bulunduğu ve gerçekten bunların Doğu Hellen üretimleri olmasının mantıklı görüldüğü söylenmiştir²⁹.

Tel Anafa'da, Hell 1 (M.Ö. 332–125) kontekstinde de birkaç örneği tespit edilen içe çekik kenarlı kâselere yoğunlukla Hell 2 (M.Ö. 125–75) ve Rom 1 (M.Ö. Geç I. yüzyıl-M.S. Erken I. yüzyıl) kontekstlerinde rastlanmıştır³⁰. Aynı form, DSA serisinde, siyah astarlı öncülü Form 4 ve bunun DSA versiyonu olarak Form 24'ü oluşturmaktadır. Bunlara kentte, Hell 2A ve 2B kontekstlerinde birlikte rastlanmıştır. Birkaç örneğin ise B veya C, A veya C kontekstlerinden olabileceği önerilmiştir³¹.

Konya-Karaman illerinde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarından ele geçen, bazı örnekleri siyah, kahverengi, kırmızı-kahverengi veya gri bant bezemeli olan bu tip kâseler için M.Ö. II. yüzyıl, M.Ö. II. yüzyıl ile I. yüzyılın ilk yarısı önerilmiştir³². Aşağı Fırat Havzası araştırmalarından benzer profilli ve bant bezemeli örneklerinin bulunduğu içe çekik kenarlı kâseler, DSA türü kaplar olarak değerlendirilmiştir³³. İmikuşağı Höyüğü'nde bu tip kaplar, Geç Hellenistik Dönem olarak tanımlanan 4b yapı evresinden ele geçmiştir³⁴. İçe çekik kenarlı kâseler, Diyarbakır/Üçtepe Höyüğü'nün Hellenistik Dönem tabakasından ele geçmiştir. Bunların ağız kenarında bant bezemesi bulunmaktadır³⁵. Gordion'dan bu tip kâseler, M.Ö. III. yüzyıla ait Hellenistik Dönem villasından ele geçmiştir³⁶. Kululu'dan bir örnek, M.Ö. III. ile II. yüzyıl ortası Hellenistik Dönem astarlı kapları arasında değerlendirilmiştir³⁷.

Boğazköy'de de bu tip kâseler bant bezemeli bir karakter göstermektedir. Örneklerin dışta ve içte ağız kenarı kırmızı veya kırmızı-kahverengi boyalıdır. Ayrıca bazı örneklerin iç taraflarında iki ince kırmızı veya kırmızı kahverengi bantlar vardır. Kalınlaştırılmış kenarlı bir grup kâsenin ise dışında

²⁹ Vaag *et al.* 2002, 161, Pl. 28, H2-3.

³⁰ Berlin 1997, 74-75, Pl. 16, PW, 133-140.

³¹ Slane 1997, 278-279, Pl. 3, FW 17-21, 309, Pl. 17, FW 176-178.

³² Bilgin 2004, Çiz. 9-14.

³³ Derin 1994, Çiz. 2-4, 12-19, 25-27.

³⁴ Derin 1995, Res. 34, 2.

³⁵ Sevin 1990, Res. 16, 6.

³⁶ Sams – Voigt 1990, 80, fig. 6, a-e.

³⁷ Jones 1971, 89, No. 18.

sepya-kırmızı-beyaz ince bantlar, içinde de ince bant süslemeleri tespit edilmiştir³⁸. Maier, Boğazköy'den bu kapları Galatia seramiği olarak tanımlamıştır. Bu seramik grubu için yayılım alanlarından stratigrafik bir veri bulunmamasıyla birlikte yüzey karakteristiğinin başka seramik grupları ile karşılaştırmalar sonucu, bunların M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı ile Augustus Dönemi arasına ait kaplar olduğunu önermiştir³⁹.

Tille Höyük'ten, Komana'nın özellikle Kat. No: 6-7 arasında tanıtılan kâseleri ile yakın profilli bir örnek, M.Ö. Geç I. yüzyıl ile M.S. I. yüzyıl arasına tarihlenen 3. tabakadan ele geçmiştir. Tille'den bu kâse, kırmızı astarlı bir kaptır. Tille'den diğer bir benzer profilli örnek ise Hellenistik Dönem'e tarihlenmiştir⁴⁰. Aşvan Kale'de Komana'nın 8-11 nolu örnekleri ile oldukça yakın profilli bir kâse, Hellenistik Dönem kontekstinden ele geçmiştir⁴¹. Aşvan'dan bu örnek form tipiyle Komana örnekleri ile aynı tipi göstermektedir.

Hayes Form 20, içe çekik ağızlı kâselerin DSA üretimi tiplerini oluşturmaktadır. Hayes, Hellenistik Dönem'in çok yaygın tiplerinin taklidi olan bu formun, her yerde siyah astarlı örneklerinin bulunduğunu söylemiştir. Belki M.Ö. II. yüzyılın II. yarısından olabileceğini önermiştir⁴². Hayes'in de verdiği gibi Antiocheia Form 157, bu tipin kırmızı astarlı örneği olarak gösterilmiştir⁴³. Slane, Anafa'nın bu tip kaplarının siyah astarlı öncüllerinin, Erken Hellenistik Dönem'e ait Antiocheia Form 75 ve DSA üretimi örneklerinin ise Geç Hellenistik Dönem kırmızı astarlı kaplarından olan Antiocheia Form 157 ile paralel olduğunu söylemiştir⁴⁴. Tel Rıfa'at'daki yüzey araştırmalarında da içe çekik ağızlı kâselerin, Hellenistik Dönem siyah astarlı, Hellenistik Dönem kırmızı astarlı ve DSA üretimi örnekleri not edilmiştir. DSA örnekleri, siyah ve kırmızı astarlı tiplerle de ilişkilendirilmiş ve bunlar için M.Ö. II. yüzyıl önerilmiştir⁴⁵.

Gunneweg, içe çekik ağızlı kâselerin Attika'dan geldiğini ve Erken Hellenistik Dönem'de kırmızı veya pembe üretim örneklerinin çok yaygın olduğunu söylemiştir. Bunların değişik ölçülerde ama genellikle küçük boyutlu tiplerinin *sigillata* üretiminde sınıflandırmıştır. Tel Akko'dan soluk sarı üretim (DSA) bir kâbin, analiz yapıldığını ve DSA-I olduğunu ortaya çıktığını bildirmiştir. Astarı içte portakal rengi, dışta sarı ve portakal rengine alacalı olan örneğin, erken bir kâse ve kontekstinin M.Ö. 150'den önceki bir tarihi verdiğini eklemiştir. Yine Tel Gezer'den içe çekik kenarlı iki kâsenin, DSA-I dışında, M.Ö. 220-180 tarihli kontekstten geldiğini aktarmıştır. Soluk sarı üretim bu küçük kâselerin Tarsus, Tel Anafa ve Samaria'da da rapor edildiğini ve olasılıkla bunların tanımlamalarının DSA-I ile uygun olduğunu bildirmiştir. Bu merkezlerden gelen verilerle de içe çekik ağız kenarlı bu kâselerin, DSA-I'den erken olduğunu ve M.Ö. 220-100 tarihleri arasını gösterdiğini önermiştir⁴⁶.

³⁸ Maier 1963, 228, Abb. 10, 1-9, Abb. 11, 2-8.

³⁹ Maier 1963, 251-253.

⁴⁰ French *et al.* 1982, fig. 12, 1, fig. 13, 3.

⁴¹ Mitchell 1980, fig. 35, 398.

⁴² Hayes 1985a, 22-23, Tav. III, 8.

⁴³ Waage 1934, 70, fig. 2; 1948, 24.

⁴⁴ Slane 1997, 278.

⁴⁵ Matthers 1978, 149-151, fig. 12, 8, 17, 20.

⁴⁶ Gunneweg *et al.* 1983, 95, fig. 21: 1.

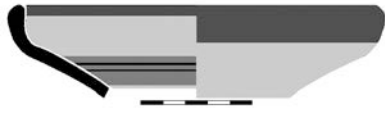

Fig. 14

Fig. 14a-b

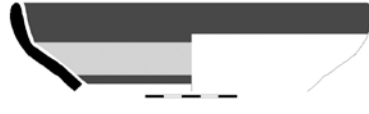

Fig. 15

Fig. 15a-b

Fig. 16

Fig. 16a-b

Fig. 17

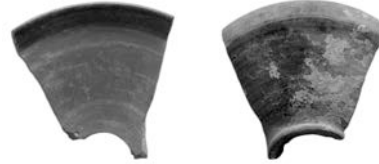

Fig. 17a-b

Fig. 18

Fig. 18a-b

Fig. 19

Fig. 19a-b

Fig. 20

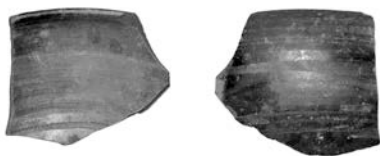

Fig. 20a-b

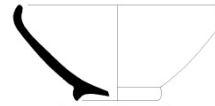

Fig. 21

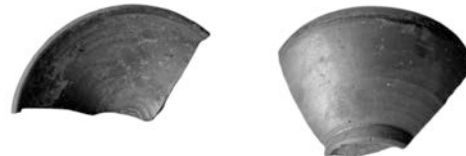

Fig. 21a-b

İçe çekik ağızlı benzer profilli kâselere ayrıca Stobi⁴⁷, Samos⁴⁸, Khios⁴⁹, Troia⁵⁰, Pergamon⁵¹, Didyma⁵², Miletos⁵³, Phokaia⁵⁴, Labraunda⁵⁵, Metropolis⁵⁶, Sardeis⁵⁷, Sultantepe⁵⁸, Tavion/Büyük Nefes⁵⁹, Kilisetepe⁶⁰, Nagidos⁶¹, Kelenderis⁶², Uzuncaburç⁶³, Tarsus-Gözlükule⁶⁴, Antiokheia⁶⁵, Gindaros⁶⁶, Kıbrıs araştırmalarında⁶⁷, Kıbrıs Agios Georgios Höyüğü⁶⁸, Salamis⁶⁹, Samaria⁷⁰, Dor⁷¹, Dura Europos⁷², Hama⁷³, ve Ras Shamra'da⁷⁴ rastlanmıştır.

Bu merkezlerden ilk olarak Atina Agora'sından gelen veriler doğrultusunda, Komana kâseleri derin form yapılarıyla M.Ö. III. yüzyıldan erken olamayacaklarını göstermektedir. Bant bezemeli bu kâseleri, Halikarnassos'ta olduğu gibi M.Ö. V.-IV. yüzyılda Levant Bölgesi'nin karakteristik kapları olan bant bezemeli kaplarıyla ilişkisi tartışılmalıdır. Ancak Halikarnassos örnekleri gibi Komana örnekleri de form tipleri ile bunlardan ayrılmaktadır. Keza çok benzer formlu ve bant bezemeli kaplar Boğazköy'de M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı ve Augustus Dönemi arasına tarihlenmiştir. Bunun dışında Orta Anadolu'da birçok merkezde de bu tip benzer form ve bezemeli kaplar tespit edilmiştir.

İçe çekik ağız kenarlı kâselerin M.Ö. I. yüzyıla hatta M.S. I. yüzyıla kadar uzandığı anlaşılmaktadır. Formun M.Ö. II. yüzyıl ortalarında *terra sigillata* kapları ile birleştiği ve DSA türü örneklerinin M.Ö. 150'lerden önceyi gösterdiği çeşitli merkezlerden verilerle önerilmiştir. Bant bezemeli Komana kâselerinden Kat. No: 2-4 örneklerinde bantlar siyah, siyah kahverengi, kırmızı-

⁴⁷ Anderson-Stojanovic 1992, 16-17, Pl. 5, 14-15, 24, Pl. 12, 63.

⁴⁸ Technue 1929, Abb. 32, 2-7; Isler – Kalpaxis 1978, Lev.8, fig. 242.

⁴⁹ Anderson 1954, 168, fig. 15, 115, 193, 220.

⁵⁰ Tekkök-Bıçken 1996, 20-22; Berlin 1999, 94, Pl. 4, 112-113.

⁵¹ Schaefer 1968, Taf. 4, c13-c20; Ziegenaus – De Luca 1968, 97, Taf. 35, 2, Kat. No: 35, 9, 29, 39, 81-82, 119-120, 122-123, 149, 177, 239, 271, 276, 317, 323, 389, 391; Radt – De Luca 2003, Pl. III.

⁵² Wintermeyer 1984, 248, Abb. 10, 3; 2004, 121-122.

⁵³ Pfrommer 1985, Abb. 46-47.

⁵⁴ Civelek 2006, g-j, a-d, a.

⁵⁵ Hellström 1965, 56, Pl. 33, 64.

⁵⁶ Gürler 2003, 10, Pl. IX, A1-9.

⁵⁷ Rotroff – Oliver 2003, 21-22, Pl. 5, 14-15, 24, 26-28, Pl. 7, 32-47, 33-34, Pl. 15, 73-78.

⁵⁸ Lloyd 1954, fig. 1, 30, 39, 41-42, 51.

⁵⁹ Weber-Hiden 2003, Taf. 1-4, A1, Taf. 17, A11.

⁶⁰ Postgate – Baker 1995, fig. 7, 1-3; Nevett – Jackson 2007, 379-380, fig. 410, 966-967.

⁶¹ Körsulu 2006, 31-37, Kat. No: 45-54; Durukan – Körsulu 2007, 162-166, Kat. No: 45-54.

⁶² Zoroğlu 2004, Lev. 110, 7-6.

⁶³ Wannagat 2006, Abb. 7.

⁶⁴ Jones 1950, fig. 180, 51-80.

⁶⁵ Waage 1948, 15, Pl. II-III, 70-79.

⁶⁶ Kramer 2004, Taf. 48, SGK 11-14.

⁶⁷ Vessberg – Westholm 1956, Lev. 21, fig. 2-8.

⁶⁸ Berlin – Plackinski 2003, fig. 3, 40-54.

⁶⁹ Diederichs 1980, Pl. 7, 65-72.

⁷⁰ Crowfoot 1957, 248-250, fig. 49, 1-15, fig. 56, 9-11.

⁷¹ Guz-Zilberstein 1995, 290, fig. 6.1. 1-24.

⁷² Cox 1949, 4-5, No, 18-19.

⁷³ Christensen – Johansen 1971, fig. 4, 50, fig. 6, 51-59.

⁷⁴ Stucky 1983, 129, 207-209.

Fig. 22-a

kahverengi iken özellikle 9 nolu örnek *sigillata* kırmızısını hatırlatır şekilde bant bezemlidir. 9 nolu parçadaki bu farklılık belki kırmızı astarlı geleneğe bir geçiş ürünü olarak değerlendirilebilir. İçi yine *sigillata* tarzı kırmızı astarlı dışı ise siyah-kahverengi astarlı olan Kat. No 10'da tanıtılan parçayı da aynı şekilde düşünmek mümkündür. Keza burada Komana kâselerinden 8-10 nolu örneklerle benzer profilli bir kâse, Ephesos'ta DSA serisi içinde ele alınmış ve Atlante Form 4 ile karşılaştırılmıştır. Komana'nın bu kâseleri için daha yakın bir merkez ise Aşvan Kale'den gelen örneklerdir. Ancak her üç merkezden gelen tipler de birbiriyle oldukça yakın formlardır. Outschar, Ephesos örneğini Atlante Form 4 ile paralel olarak Augustus Dönemi'ne vermiştir. Aşvan örneği ise höyüğün Hellenistik Dönem tabakasında tespit edilmiştir. Tille Höyük'ten, Kat. No: 6-7 arasında tanıtılan kâselerle benzer tipte kırmızı astarlı bir kâse, M.Ö. Geç I. yüzyıl ile M.S. I. yüzyıla ait yapı katından ele geçmiştir. Bu veriler çerçevesinde Komana kâselerinin Kat. No: 2-5 arasında tanıtılan parçalar için M.Ö. III.-II. yüzyıllar önerilebilir. Ancak bir kontekst buluntusu olmayan bu kapların M.Ö. I. yüzyıla kadar da devamlılığı göz önünde bulundurulabilir. Kat. No: 6-10 arasındaki parçalar ise olasılıkla M.Ö. III. yüzyıla gitmez. M.Ö. II. yüzyıl ile ilgili bir şey söylemek güçken Tille Höyük ve Ephesos'tan gelen tarihler, bunların M.Ö. Geç I. yüzyıl-M.S. I. yüzyıl veya Augustus Dönemi örnekleri olabileceğini işaret etmektedir.

Kat. No: 12 ve 13 tanıtılan ince cidarlı ve düz profilli kâseler için önemli veriler ise yine Ephesos'tan gelmektedir. Bu tip ince cidarlı kâseler Geç Hellenistik Dönem ve Augustus Dönemi arasına tarihlenmiştir. Bu iki Komana örneği içinde aynı tarihleri önermek mümkündür. Profili tam olarak benzer olmamakla birlikte ince bir cidar yapısına sahip olan 11 nolu örneğinde aynı tarihlerden olduğu düşünülebilir. Kat. No: 14 ve 15'de tanıtılan küçük kâseler için birebir karşılaştırma örneklerinden söz etmek mümkün değildir. 15 nolu örnek, en erken örnekleri M.Ö. 150'lerden erkene verilmeyen küresel gövdeli kâseleri hatırlatmaktadır (Küresel gövdeli kâseler için bk. Körsulu 2011, 96-107). Hafif içe çekik kenarı ile ise 12 ve 13 nolu örneklerle benzer görünmektedir. Ancak bu kâselerle nazaran cidarı kalındır. Buna göre bu örneği de Geç Hellenistik ve Augustus Dönemi'ne vermek olasıdır. Konik gövde profilli derin bir kâse olan 14 nolu örneği de belki 15 nolu parça ile aynı tarihlerden olduğunu düşünmek mümkündür.

Dışa Çekik Ağızlı Kâseler (Kat. No: 16-21, Fig. 23-28)

Attika seramiğinde Klasik Dönem örneklerine benzeyen Hellenistik Dönem örnekleri M.Ö. III. yüzyılda üretilmeye başlamış ve Klasik Dönem örneklerinin aksine bezemesizdir ve genellikle baskısızdır. Yalnız tamamen firnislidir⁷⁵. Komana kâselerinin ağız kenarları dışa doğru belirgin bir çıkıntı yapmaktadır. Kat. No: 16-17 arasındaki parçalar, gövdede bir açığı yapmakla birlikte yumuşak bir dönüşe sahiptir. Kat. No: 18-21 ise belirgin bir şekilde açığı yapmaktadır. Dışa doğru uzanan ağız kenarı farklılıklar göstermekle birlikte aynı tip ağız kenarı, iki farklı gövde yapısına sahip tiplerde de bulunmaktadır. İçe çekik ağız kenarlı kâseler gibi bant bezemeli kaplardır. Kat. No: 16-20 arasında tanıtılan kâseler çeşitli renklerde bant bezemeli örneklerdir. Kat. No: 21'de tanıtılan örneğin ise içi-dışı tamamen koyu kırmızı-kahverengi astarlıdır.

Thompson, dışa çekik ağızlı kâselerin M.Ö. III. yüzyılın çok karakteristik türlerinden biri

⁷⁵ Rotroff 1997, 156-158, fig. 59-61, 866-959.

olduğunu ve bunların muhtemelen M.Ö. IV. yüzyılın sonuna doğru başladığını söylemiştir. Tamamen siyah astarlı, tondosunda rulet baskısı bulunan, ağız kenarı ve kaide halkası özenli olan Grup A'dan 9 nolu örneğin de, formun en erken tiplerinden biri olduğunu aktarmıştır. Thompson, ayrıca dışa çekik ağızlı kâselerin gövde profillerinin zamanla köşeli bir şekil aldığını ve geç kâselerin özensiz ve kaba olduklarını vurgulamıştır⁷⁶.

Kolonos Agoraios'ta dışa çekik ağızlı kâselerin, M.Ö. IV. yüzyılın son çeyreğinden M.Ö. I. yüzyıla kadar örneklerine rastlanmıştır⁷⁷. Anderson, Khios'un en iyi örneklerinin kronolojik bir gelişim göstermediğini söylemiştir⁷⁸. Technau, Samos Heraion'undan kâseleri Hellenistik Dönem içinde değerlendirmiştir⁷⁹. Keramaikos'tan yuvarlak kenarlı iki örnek, M.Ö. Geç IV. yüzyıla tarihlenmiştir⁸⁰. Coldstream, V ve W kontekstlerinden ele geçen Knossos örneklerinin M.Ö. II. yüzyıl tipleri olduğunu belirtmiştir⁸¹. Kabirion'da dışa çekik ağız kenarlı kâse örnekleri, M.Ö. IV. yüzyılın sonundan M.Ö. II. yüzyılın ortasına kadar tespit edilmiştir⁸².

Eretria'da ağız kenarı dışta şişkin bir profil gösteren bir örneğin, güçlü şekilde vurgulu dudağının Erken Hellenistik Dönem kaplarında sıradan olduğu belirtilmiş ve metalik parlak firnişiyle Attika kökenine verilen örnek için, M.Ö. Geç IV. yüzyıl veya III. yüzyılın ilk yarısı önerilmiştir. Bunun yanında bu tip yerel üretim örneklerin varlığından söz edilmiştir⁸³. Tipin, Eretria'daki Klasik ve Hellenistik Dönem evlerindeki yapı tabakalarından, M.Ö. V.-IV. yüzyıllardan M.Ö. II. yüzyıla kadar giden örnekleri tespit edilmiştir⁸⁴.

Schaefer, Pergamon'da sevilen bir form tipi olan dışa çekik ağız kenarlı kâselerin, kentte yuvarlaktan keskin kenarlı ve hareketli formlara doğru giden bir gelişim çizgisi gösterdiğini söylemiştir. Pergamon kâselerinin Geç Klasik Dönem öncesinin tespit edilemediğini belirtmekle birlikte bunları M.Ö. I. yüzyıla kadar kronolojik olarak sınıflandırmıştır⁸⁵. Pergamon Asklepieion'undaki yapı katmanlarından gelen benzer kâseler de Schaefer'in sınıflandırma önerisiyle

Fig. 23

Fig. 24

Fig. 23a-b

Fig. 24a-b

⁷⁶ Thompson 1934, 435, A9-13, 71, 72; C3-4; D2-6; E33-45.

⁷⁷ Rotroff 1983, fig. 3, 31, 75, fig. 4, 91-94, 101.

⁷⁸ Anderson 1954, 167-168, fig. 15, 120, 145, 194, 200.

⁷⁹ Technau 1929, Abb. 33, 1-3.

⁸⁰ Hoepfner 1976, 211-212, Abb. 236, K 110-111.

⁸¹ Coldstream 1999, 335, fig. 4, V 9-10, W 10, X 21, 28-32.

⁸² Heimberg 1982, 43-44, 134-35, Taf. 13, 259-267.

⁸³ Metzger 1969, Taf. 9, 1-5, Taf. 10, 7-11.

⁸⁴ Metzger 1998, Abb. 222, 10, Abb. 224, 49-51, 53, Abb. 232, 232-37, Abb. 239, 331, Abb. 241, 344, Abb. 242, 370, Abb. 244, 417, Abb. 247, 453-54.

⁸⁵ Schaefer 1968, 35-36, Taf. 3, C5-10.

paralel görünmektedir⁸⁶.

Mitsopoulos-Leon, formun hafif dışa çekik ağız kenarının küçük bir şişkinliğe sahip veya düz bittiğini, gövdesinin ise hem yumuşak hem de vurgulu şekilde köşeli örneklerden oluştuğunu söylemiştir. Tipin hem Batı'da hem de Doğu'da Klasik Dönem'den itibaren bilindiğini, M.Ö. III. ve II. yüzyılda ise basit formu ile sevilen bir kap olduğunu bildirmiştir⁸⁷.

Didyma'da astarlama geleneğine göre sınıflandırılan kaplar arasında dışa çekik ağızlı kâselerin, siyah ve diğer renklerde astarlı, kırmızı astarlı ve astarsız ince çamurlu örnekleri tespit edilmiştir. Siyah astarlı örnekleri, M.Ö. III.-II. yüzyıla tarihlenen Cadde III'den ele geçmiştir. Kırmızı astarlı bir örneği, M.S. 100 civarına ait olan Cadde I'den gelmiştir. Astarsız tiplerine ise M.Ö. IV. yüzyıldan M.S. 100'e kadarki kontekstlerde rastlanmıştır. Diğer iki gruba ek olarak Cadde II (M.Ö. II.-I. yüzyıl), IV'den (M.Ö. IV./III. yüzyıl) örnekleri tespit edilmiştir⁸⁸.

Miletos'tan ele geçen dışa çekik ağız kenarlı kâseler, M.Ö. II. yüzyıla ait tiplerdir⁸⁹. Sardeis'ten iki örnek yayınlanmıştır. Yalnız kaide ve gövde parçasından oluşan ilk örneğin olasılıkla Attika üretimi ve M.Ö. IV. yüzyılın son çeyreğine ait olabileceği önerilmiştir. Köşeli bir profil gösteren örneğin ise M.Ö. II. yüzyıla tarihlenebileceği belirtilmiştir⁹⁰. Başaran, dışa çekik ağız kenarlı kâselerin Ainos'ta Nekropol'ün üçüncü gömü tabakasında az iken aynı dönemi gösteren kent içi yerleşim tabakasında yoğun ele geçtiğini ve Geç Hellenistik Dönem karakteri taşıdığını söylemiştir. Bunun yanında bunların büyük olasılıkla Ainos'un yerel atölyelerinde üretilmiş olabileceğini belirtmiştir⁹¹. Kaus'tan ağız kenarı belirgin bir şekilde dışa doğru çıkık ve köşeli profilli, ağız ve gövde parçasından oluşan bir örneğin, M.Ö. II. yüzyıla ve bu yüzyılın ilk yarısına ait olabileceği önerilmiştir⁹². Hellström, Labraunda'dan küçük bir tip için, M.Ö. IV. yüzyıl sonu veya Erken III. yüzyılı önermiştir⁹³. Labraunda örneği, hafif dışa çekik kenarlı ve gövdesi yumuşak profilli, yüksek halka kaidelidir.

Nagidos'ta bu kâseler, iki tipe ayrılmıştır. İlk tip, ağız kenarı dışta topak şeklinde ve gövdesi yumuşak dönüşlü kaplardır ve bunların M.Ö. Geç IV. ya da III. yüzyılın ilk yarısına ait tipler olduğu önerilmiştir. İkinci tipte ağız kenarları, basit ve yumuşak, gövde ise keskin bir açı yapmaktadır. Bunlarda paralel örnekleri ile M.Ö. II. yüzyıl ortalarında terk edildiği tespit edilen kentte, M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı ve Erken II. yüzyıla verilmiştir⁹⁴.

Tarsus'ta dışa çekik ağızlı kâseler, höyüğün Orta Hellenistik (M.Ö. Geç III. yüzyıl-M.Ö. Erken II. yüzyıl), Hellenistik-Roma (M.Ö. II. yüzyıl ortası-M.Ö. I. yüzyıl ortası/olasılıkla bu yüzyılın sonu) ünitesinden ve Seksiyon A'daki Hellenistik evden (M.Ö. II. yüzyıl ortası) ele geçmiştir⁹⁵. Antiokheia'da Tip 40, 41, 42, 43 ve 45, Erken Hellenistik Dönem içinde ele alınan dışa çekik ağız kenarlı kenarlı

⁸⁶ Ziegenaus – De Luca 1968, Taf. 55, 18, 24, 26, 148, 176, 232, 235, 269.

⁸⁷ Mitsopoulos-Leon 1991, 19, Taf. 4-6, A 16-31; Ephesos örnekler için ayrıca bk. Gassner 1997, 42-44, Taf. 5, 82-91.

⁸⁸ Wintermeyer 2004, Abb. 35, 39, 93-97, 232-234, 328, 196-197, 188, 382, 189, 190-91, 193-95, 175, 256-58, 1141-1146, 1337-39. Ayrıca Didyma örnekleri için bk. Wintermeyer 1984, 248, Abb. 10, 2.

⁸⁹ Pfrommer 1985, Abb. 40-43.

⁹⁰ Rotroff – Oliver 2003, 21, Pl. 4-5. 12-13.

⁹¹ Başaran 2003, 76, Pl. XLVII, 6.

⁹² Schmaltz 1995, 214-215, Abb. 20. 12.

⁹³ Hellström 1965, 59, Pl. 33. 63.

⁹⁴ Körsulu 2006, 24-29, Kat. No: 34-39, Durukan – Körsulu 2007, 161-162, Kat. No: 34-39.

⁹⁵ Jones 1950, fig. 179, 41-49, H.

Fig. 25

Fig. 25a-b

Fig. 26

Fig. 26a-b

kâselerdir⁹⁶. Aşvan Kale'de Komana örnekleri gibi dudak kenarı belirgin bir şekilde dışa doğru çekik olan kâselere Hellenistik ve Roma tabakalarında rastlanmıştır⁹⁷. Aşağı Fırat Havzası'nda, Elazığ ve Malatya Bölgesi araştırmalarından ele geçen kâseler, DSA türü seramikler olarak değerlendirilmiş ve bunların Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde yoğun rastlanılan bir form olduğundan söz edilmiştir⁹⁸.

Hayes, dışa çekik ağız kenarlı ve birden yükselen gövde yapısına sahip parlak siyah astarlı küçük kâselere, Paphos'ta çoğunlukla erken, M.Ö. III. ve Erken II. yüzyıl depozitinde rastlandığını söylemiştir⁹⁹. Kıbrıs Agios Georgios örnekleri, Erken ve Orta Hellenistik Dönem buluntuları arasında sayılmıştır¹⁰⁰. Vessberg – Westholm, dışa çekik kenarlı ve köşeli profilli küçük bir örneği Hellenistik I kapları içinde ele almıştır¹⁰¹. Kıbrıs araştırmalarından bu örneğin, dışta ağız kenarında siyah renkli kalın bir bant olduğu görülmektedir.

Dışa çekik ağız kenarlı kâseler Dor'da üç tipe ayrılmıştır. İlk tipler, Erken Hellenistik Dönem, Attik prototiplere benzer şekilde yuvarlatılmış dışa çekik kenarlıdır. Bunlar M.Ö. Geç IV. yüzyıl-M.Ö. Erken III. yüzyıl safhasından gelmiştir. İkinci grup, omurgalı kâselerdir ve bunlar Dor'da M.Ö. III. yüzyıl başına ait safhada ele geçmiştir. Üçüncü grup kâseler, omurgalı ama dudaklı güçlü bir şekilde dışarıya doğru uzanmaktadır, yalnız M.Ö. II. yüzyılda yaygın tiplerdir. Bu tipin ilk kâseleri, Dor'da M.Ö. II. yüzyılın ilk yarısına ait tabakalarda ele geçmiştir. Ancak bunların daha çok bu yüzyıldan daha geçte yaygın olduğu belirtilmiştir¹⁰². Crowfoot, dışa çekik ağızlı kâselerin Samaria'da M.Ö. Erken IV. yüzyılda yuvarlatılmış dudaklı Attika ithalleriyle başladığını ve muhtemelen M.Ö. III. yüzyılda da bu ithalatın devam ettiğini söylemiştir. Samaria'da M.Ö. Geç III. yüzyıl ile M.Ö. I. yüzyılda ise küçük ve nadiren beze-

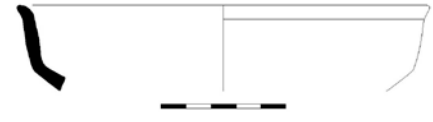

Fig. 27

Fig. 27a-b

⁹⁶ Waage 1948, 12, Pl. II, 40-43, 45.

⁹⁷ Mitchell 1980, fig. 29, 226, fig. 32, 314, fig. 34, 371, fig. 35, 404.

⁹⁸ Derin 1994, 152, Çiz. V, 53, 56-57, 61-63.

⁹⁹ Hayes 1991, 28, fig. XV, 11-14.

¹⁰⁰ Berlin – Pilacinski 2003, 212-214, fig. 3, 37-39.

¹⁰¹ Vessberg – Westholm 1956, 58, fig. 21. 14.

¹⁰² Guz-Zilberstein 1995, 291, fig. 6. 2. 1-19.

Fig. 28

Fig. 28a-b

meli yerel taklitlerinin üretildiğini belirtmiştir¹⁰³. Dışa çekik ağızlı kâselere ayrıca Kilisetepe¹⁰⁴, Gindaros¹⁰⁵, Dura-Europos'ta¹⁰⁶ rastlanmıştır.

Dışa çekik ağız kenarlı ve köşeli bir profil gösteren tip, DSA kaplarında da devam etmiştir. Ancak DSA örnekleri daha sık bir gövde yapısı göstermektedir. Samaria Form 11 bu tip kâselerdir. Samaria'da bunların, M.Ö. 30 öncesine verilen Form 11 ile Augustus Dönemi'ne tarihlenen Form 13 arasında ara bir form olduğu

belirtilmiştir¹⁰⁷. Antiocheia Form 115 ve 116'dır¹⁰⁸. Hama Form 11'i oluşturmaktadır¹⁰⁹. Tel Anafa'dan tek örneği, Roma 1A kontekstinden ele geçmiştir¹¹⁰. Bunun bir varyasyonu olarak gösterilen bir parça ise Roma 1B kontekstindedir¹¹¹. Hayes Atlante Form 29'dur ve aşağı yukarı M.Ö. 30-M.S. 20/25 arasına tarihlenmiştir¹¹². Atina Agora'sında Grup G'de M.S. Erken I. yüzyıl kontekstinden ele geçmiştir¹¹³. Bunun yanında Hayes, Agora'dan ithal kapları ele aldığı yayınında bu tiplerin M.Ö. 50'den önce olasılıkla var olduğunu ve üretiminin M.S. Erken I. yüzyıl ortalarına kadar devam ettiğini söylemiştir¹¹⁴.

Komana'dan bu kâseler için ağız ve gövde geçişindeki profil farklılıklarıyla kronolojik bir sınıflandırma yapmak güç görünmektedir. Ağız kenarları genellikle dışa doğru belirgin bir şekilde çekiktir ve gövdeleri bir açıyla devam etmektedir. Bununla Komana örnekleri daha çok M.Ö. III. yüzyılın II. yarısından itibaren başlatılan tipleri hatırlatmaktadır. Erken tiplerin belirgin bir şekilde topak şeklinde yuvarlak ağız kenarlı ve gövdesi de yumuşak geçişli tiplerinden uzak görünmektedir. Bu çerçevede Komana'dan dışa çekik ağız kenarlı kâseler için M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı ile M.Ö. I. yüzyıl arası önerilebilir. Bunun yanında içi-dışı tamamen kırmızı-kahverengi astarlı bir örnek olan 21 nolu kâse ise formun DSA türü kaplarda görülen benzer tipi ile bağlantısını göstermektedir ve belki kentteki kırmızı astarlı kap geleneğinin etkisine bir örnek oluşturabilir. Olasılıkla bununla bağlantılı olarak formun M.S. Erken I. yüzyıla kadar uzantısını düşündürmektedir. Bu çerçevede bu kırmızı astarlı tip için M.Ö. II. yüzyıl ortaları- M.S. Erken I. yüzyıl önerilebilir.

Dışa Çekik Ağız Kenarı Profilli Kâseler (Kat. No: 22–33, Fig. 29-40)

Dışa çekik ağız kenarlı kâselerle aynı formdur. Yalnız dışta ağız kenarındaki profili ile onlardan

¹⁰³ Crowfoot 1957, 244-246, fig. 48, 1-8.

¹⁰⁴ Nevett – Jackson 2007, 381, fig. 410, 975.

¹⁰⁵ Kramer 2004, KTÜ 65-73.

¹⁰⁶ Cox 1949, 3-4, No. 8-13.

¹⁰⁷ Crowfoot 1957, 310, 329, fig. 79, 5-6.

¹⁰⁸ Waage 1948, 23, Pl. III, 115-116.

¹⁰⁹ Christensen – Johansen 1971, fig. 36, 11, 1-7.

¹¹⁰ Slane 1997, 304, Pl. 15, FW 160.

¹¹¹ Slane 1997, 332, Pl. 26, FW 309.

¹¹² Hayes 1985a, 27, Tav. IV, 13.

¹¹³ Robinson 1959, Pl. 60, G 9; Hayes 2008, fig. 3. 43.

¹¹⁴ Hayes 2008, 24, fig. 3, 43-51. Ayrıca bu tipin örnekleri için bk. Waage 1934, Pl. XV, 8; Hayes 1971, 252, fig. 3, 4; Mitsopoulos-Leon 1972-75, fig. 3f; Wright – Jones 1980, 145, fig. 3, 20, 150, fig. 4, 46; Unterkirchner 1983, 180, Abb. 2, 6,2; Hayes 1985b, 189, fig. 52, 11-12; Negew 1986, 23, No. 156; Slane 1986, 277, fig. 2, 4; Gassner 1997, Taf. 41, 475; Kramer 2004, Taf. 85, ESA 116-117.

ayrılmaktadır ve bu, formun karakteristik bir özelliğidir. Keskin gövde geçişiyle de Hellenistik Dönem'in yaygın tiplerinden biri olan dışa çekik ağız kenarlı kâselerle aynı formu göstermektedir. Komana'da, düz, basit ağız kenarlı dışa çekik ağızlı kâselerle birlikte sevilen bir form olduğu anlaşılmaktadır.

Komana'nın bu kâselerinin ağız kenarları ufak farklılıklar göstermekle birlikte genel olarak aynı tipte örneklerdir. Ağız kenarı ve gövdesinin az bir bölümü korunmuş olan Kat. No: 22, geniş kenarlı bir profile sahiptir. Aynı şekilde Kat. No: 24-25 arasında tanıtılan paçalarda geniş kenarlı bir profil göstermektedir. Kat. No: 23, 26-28, profili dar örneklerdir. Kat. No: 30-33, ağız kenarı dışa doğru belirgin bir şekilde çekik ve geniş kenar profiline sahip örneklerdir. Bu kâselerin bütününe gövde yapısı ise aynı tipi göstermektedir ve gövdesi büyük oranda korunmuş olan 27 nolu parça, bu kâselerin derin profilli kaplar olduğunu göstermektedir. Cidarlarının ise ağız kenarından gövdeye çok fazla değişmeden kaide ile birleştiği anlaşılmaktadır. Yalnız burada Kat. No: 29'da tanıtılan tek örnek gövde yapısı ile farklı bir formdur. İyice dışa doğru çekik profilli kenarı, gövde ile bütünlük içindedir ve hafif meyilli gövdesi, kaideye doğru da kalınlaşarak devam etmektedir. Bu parça, bu formu ile DSA tipi tabakları hatırlatmaktadır. Bu tip bir örnek Komana'da tektir.

Kat. No: 22 ve 23'de tanıtılan örnekler, Batı Yamacı bezemelidir. Kat. No: 22'nin dışta dudak kenarı üzerinde ve dudağın gövdeye geçişi üzerinde ince iki bant arasında yaprak motifi ve gövdede kalın bir bant görülebilmektedir. Kat. No: 23'ün ise dış tarafında beyaz boya izleri vardır. Kat. No: 24-31 arasında tanıtılan örnekler çeşitli şekillerde astarlı ve bazıları bant bezemelidir. Kat. No: 32 ve 33, formun *sigillata* türü kırmızı astarlı örnekleridir.

Komana kâseleriyle benzer profilli bir kap, Tarsus-Gözlükule Höyüğü'nün Erken İmparatorluk Dönemi Roma dolgusundan, yani M.Ö. geç. I. yüzyıl-M.S. I. yüzyılın ilk yarısından ele geçmiştir¹¹⁵. Tarsus'tan bu örneğin ağız ve gövde geçişi, Komana örnekleriyle benzerlik göstermektedir. Ancak Tarsus kâsesinin gövdesi, kalınlaşarak devam etmektedir. Bununla Komana örnekleri bu tipten ayrılmaktadır.

Nessana'da *Terra Sigillata* Form C, bu tipte yakın görünmektedir. Nessana'dan tabaklar, Roma Dönemi (M.S. 106-395) tabakasından ele geçmiştir¹¹⁶. Nessana örneği de Tarsus örneği ile benzer tipi göstermektedir ve aynı şekilde Komana kâseleri, yalnız profilli kenarı ve gövde geçişleriyle Nessana örneklerine yakın formdadır.

Komana kâseleriyle benzer şekilde ağız kenarı profillendirilmiş ve köşeli gövde yapısına sahip bir örnek, Samaria Form 12'de 9 numaralı örnektir. Crowfoot, dışta ağız kenarında rulet bezemesi bulunan bu tiplerin M.S. III. yüzyılın Geç Roma Dönemi rulet bezemeli kaplarının en yakın işareti gibi göründüklerini söylemiş ve bunların bu bezeme tipleriyle M.S. Geç II. ve III. yüzyılı gösterdiklerini önermiştir¹¹⁷. Kenyon'un bu tipleri, Komana örnekleri gibi dışta ağız kenarı profilli ve gövdede keskin bir geçişe sahip kaplardır. Yalnız bunların ağız kenarı ile gövde geçişi arasındaki bölüm yatay bir profil göstermektedir. Kaide görünüşü tipik DSA profili göstermektedir. Komana örneklerinin ağız kenarı ve gövde geçişi arasındaki bölümü diktir. Tam profilini gösteren örnekleri ele geçmemekle birlikte DSA tipleri için tipik olan kaide-gövde parçaları ele geçmezken, basit halka kaide örneklerinin yoğunluğu bu kâselerin de halka kaide tipini gösterdiğini düşündürmektedir.

¹¹⁵ Jones 1950, 241, fig. 192, 378.

¹¹⁶ Baly 1962, 282, Pl. XLIII, C, 2.

¹¹⁷ Crowfoot 1957, 310, fig. 79, 9, 11-12.

Fig. 29

Fig. 29a-b

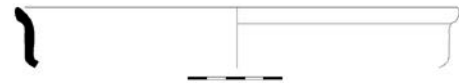

Fig. 30

Fig. 30a-b

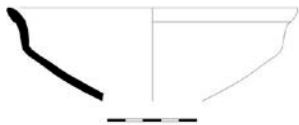

Fig. 31

Fig. 31a-b

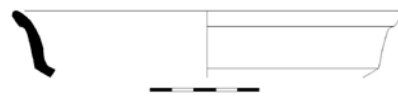

Fig. 32

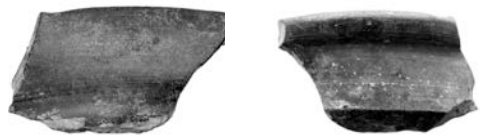

Fig. 32a-b

Fig. 33

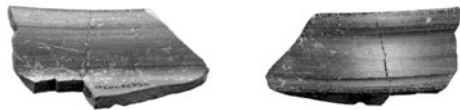

Fig. 33a-b

Fig. 34

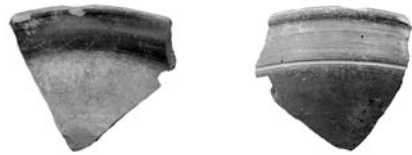

Fig. 34a-b

Fig. 35

Fig. 35a-b

Fig. 36

Fig. 36a-b

Fig. 37

Fig. 38

Fig. 37a-b

Fig. 38a-b

Fig. 39

Fig. 40

Fig. 39a-b

Fig. 40a-b

Samaria örneğiyle paralel kapların ele geçtiği Jerusalem'de¹¹⁸, Antiokheia'da¹¹⁹ ve Paphos'ta¹²⁰ da tipin ağız kenarı profilli örneklerine rastlanmıştır. Jerusalem örnekleri, Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemi (M.S. I. yüzyıl) formu olarak ele alınmıştır¹²¹. Antiokheia tabakları, Erken Roma Dönemi'nin M.S. I. yüzyılın ilk çeyreği ve II. çeyreği içlerine verilen II. safhasından ele geçmiştir¹²². Paphos'da ise Geç Augustus Dönemi'ne (M.S. 1-15/20) verilen Dolgu 18'den gelmiştir¹²³. Bu merkezlerden gelen örneklerde Samaria örnekleriyle benzer şekilde bezemeli kaplardır.

Bu merkezlerden gelen DSA kapları yanında, Komana'nın kâseleriyle birebir yakın kâseler, Orta Anadolu'daki merkezlerden gelmiştir. Keban Barajı Projesi kapsamında kazısı gerçekleştirilen Aşvan Kale'nin Hellenistik ve Roma kontekstlerinden ele geçmiştir. Bunların Aşvan'da Komana'da olduğu gibi siyah astarlı, siyah-kırmızı astarlı ve kırmızı astarlı örnekleri tespit edilmiştir¹²⁴. Buna göre Komana'da Batı Yamacı bezemeli örneklerine de rastlanan bu kaplar Hellenistik Dönem'in siyah astarlı geleneğinde örnekleriyle başlamış ve kırmızı astarlı kapların moda olmasıyla kırmızı astarlı kaplarda da devam etmiş olmalıdır.

Aşağı Fırat Havzası'ndaki yerleşim merkezlerinde gerçekleştirilen kazı ve yüzey araştırmalarından ele geçtiği belirtilen buluntular arasında bu tipler, düz-basit kenarlı dışa çekik ağızlı tiplerle birlikte ele alınmıştır. Bununla paralel olarak Hellenistik ve Roma dönemlerinde yoğun rastlanılan

¹¹⁸ Hayes 1985b, fig. 52, 15.

¹¹⁹ Waage 1948, Pl. IV, 405k.

¹²⁰ Hayes 1991, fig. LXI, 5.

¹²¹ Hayes 1985b, 189.

¹²² Waage 1948, 38.

¹²³ Hayes 1991, 180. Ayrıca Hama örnekleri için bk. Christensen – Johansen 1971, fig. 36, 12,9.

¹²⁴ Mitchell 1980, fig. 29, 210, 212, 214, 221, fig. 33, 348, 354, fig. 35, 394, fig. 41, 540.

bir form olduğundan söz edilmiştir¹²⁵.

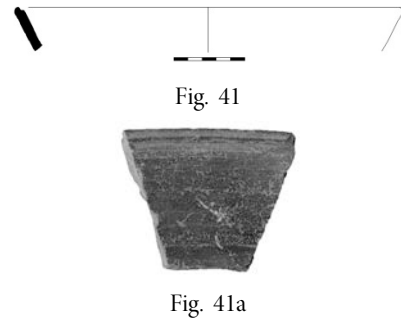
Jones, Kululu'dan bu tip ağız kenarlı ancak gövdeye geçmeden önce dudak altındaki bölümü Komana örneklerine nazaran yatay profilli iki örnek için üretim olarak Geç Roma A grubunun önerildiğini söylemiştir. Fakat formun bunu göstermediğini, belki alışılmadık bir biçimde sert pişmiş erken kaplar olabileceklerini ifade etmiştir. Tarih olarak ise soru işaretiyle birlikte M.S. I-II. yüzyılı önermiştir¹²⁶.

Komana'nın kâseleri dışa çekik ağız kenarlı kâselerin bir varyasyonudur ve en yakın benzerleri Orta Anadolu'daki merkezlerde ele geçen özel bir grup olarak görünmektedir. Komana örneklerinin ayrı olarak batı yamacı bezemeli örnekleri tespit edilmiştir. Bu, formun Batı Yamacı Seramiği'nin kronolojisiyle paralel olarak M.Ö. IV. yüzyılın sonuna kadar uzandığını düşündürmektedir. Ancak keskin gövde dönüşleri dışa çekik ağız kenarlı kâselerle aynı tipi göstermektedir ve bu bağlamda dışa çekik ağız kenarlı kâselerle paralel olarak en Erken M.Ö. III. yüzyılın II. yarısında başlamış olmalıdır. Batı Yamacı bezemeli örnekleri yanında içe çekik ağız kenarlı kâseler ve dışa çekik ağız kenarlı kâseler gibi bant bezemeli örnekleriyle paralel gelişen formlar olduğu anlaşılmaktadır. Burada Kat. No: 32 ve 33'de tanıtılan örnekler ise bu tipin de *sigillata* türü kaplarla birleştiğini göstermektedir. Ancak Jones'un, Kululu'dan aynı tipteki kâseler için M.S. I-II. yüzyılı önermesiyle birlikte Komana'dan daha ekeni gösteren örneklerle beraber formun en az M.S. I. yüzyıla kadar devam ettiği muhtemel olmalıdır. Bunun yanında Kat. No: 29'un formuyla, 32 ve 33'ün ise *sigillata* türü astarıyla M.Ö. II. yüzyıl ortaları-M.S. I. yüzyıla ait oldukları önerilebilir.

Dudak Kenarı Oluklu Kâseler (Kat. No: 34, Fig. 41)

Dudağın iç tarafında bulunan ince olukla tanımlanan bu tip aynı zamanda iç yüzeyinde, ağız kenarlarında bulunan batı yamacı bezemesi ile karakteristiktir. Bunun yanında bezemesiz örneklerine de rastlanmaktadır. Attika ve Korinthos Batı Yamacı seramiğinde M.Ö. III. yüzyılın III. çeyreğinden beri tanınmaktadır¹²⁷. Attika ve Korinthos'taki tip, hiçbir değişime uğramadan Pergamon Batı Yamacı seramiğine geçmiştir¹²⁸. Kappadokia-Komana'sında bu tipe giren tek örneğe rastlanmıştır. Yalnız ağız-gövde bölümü korunmuş olan parça üzerinde, Batı Yamacı bezemesi ise tespit edilememiştir.

Dudak kenarı oluklu kâselerin Pergamon'da Asklepion ve sunak kalıntılarında gelen en erken örnekleri M.Ö. Geç III. yüzyıla ve M.Ö. Erken II. yüzyıla tarihlenmiştir¹²⁹. M.Ö. III. yüzyıla verilen Samos örnekleri de Bergama üretimi olarak değerlendirilmiştir¹³⁰. Kilikia Bölgesi'nde Kilisetepe'den bir örnek, M.Ö. Geç III. yüzyıl-M.Ö. Erken II. yüzyıla tarihlenmiştir¹³¹. Kıbrıs ithali örneklerinin de bulunduğu tespit edilen

¹²⁵ Derin 1994, 152, Çiz. V, 54-55, 58-59, 65.

¹²⁶ Jones 1971, 93, fig. 22-23.

¹²⁷ Thompson 1934, 350, fig. 31, C12, D28; Edwards 1975, 91, Taf. 17, 40, 55.

¹²⁸ Behr 1988, 145-146.

¹²⁹ Behr 1988, 145-146, res. 12, fig. 49-51.

¹³⁰ Isler – Kalpaxis 1978, Taf. 57, Beil. 9, 281.

¹³¹ Postgate – Baker 1995, fig. 8, 13.

Nagidos örnekleri için, M.Ö. III. yüzyıl sonu ile M.Ö. II. yüzyıl başları önerilmiştir¹³². Tarsus'ta da örnekleri olan bu kâselerin, burada Orta Hellenistik üniteye tarihlenmesi gerektiği önerilmiştir¹³³. Dor'da bu grup kâseler, kentin C alanında ele geçmiştir. Bu tip kâselerin de içinde bulunduğu kapların, M.Ö. III. yüzyıl ortalarında artan batı yamacı tekniğinin basit ve şematik özelliklerini sunduğu belirtilmiştir¹³⁴. Kıbrıs Paphos'tan benzer bir örnek, M.Ö. II. yüzyıl konteksindedir¹³⁵. Bu örnekler dahilinde tek parça ile temsil edilen Komana kâsesi için de M.Ö. III. yüzyıl sonu-M.Ö. II. yüzyıl önerilebilir.

İçe Çekik Ağız Kenarlı, Düz Dipli Kâseler (Kat. No: 35, Fig. 42)

Düz dibi ile karakteristik bir formdur. Komana'da tek örneği tespit edilmiştir. Komana kâsesinin, yüzeyi içte ve dışta devetüyü renginde perdahlı bir görünüme sahiptir. Benzer formlu içe çekik kenarlı ve düz dipli kâselere Samaria, Dor, Ashdod, Tell Keisan gibi Doğu Akdeniz yerleşimlerinde rastlanmıştır. Crowfoot, Samaria'da içe çekik ağız kenarlı ve düz dipli kâselerin, siyah astarlı kaplar

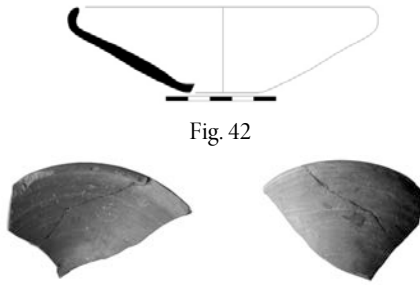

Fig. 42

Fig. 42a-b

çinde astarsız kaplar olarak sunulan örneklerin en yaygın formu olduğunu söylemiştir. Bu astarsız kapların tarihlenmesinin güç olduğunu, ancak muhtemelen M.Ö. II-I. yüzyıl boyunca kullanıldıklarını önermiştir. İçe çekik ağızlı kâselerin, Tel Sandahanna ve Beth-Zur'da yoğun olduğunu; Ophel'den buluntuların, bunların Roma Dönemi'nde de devam ettiğini ve Jerash'dan verilerin ise Bizans Dönemi'ndeki kullanımını gösterdiğini aktarmıştır¹³⁶.

Guz-Zilberstein, Dor'da içe çekik ağızlı kâselerin astarlı örneklerine ilaveten, genellikle özensiz yapılmış, düz dipli, astarsız kâselerin küçük grubunun bulunduğunu söylemiştir. Bunların, içe çekik ağızlı kâselerin bütünü içinde yüzde beşten az olduğunu belirtmiştir. Astarsız kâselerin genellikle Palestine yerleşimlerinde, özellikle Geç Hellenistik ve Erken Roma dönemlerinde çok yaygın olduğunu bildirmiştir¹³⁷.

Lapp Tip 51: 1 bu tip içe çekik ağız kenarlı ve düz dipli kâselerdir. Lapp, Palestine Bölgesi içe çekik ağız kenarlı kâseleri için M.Ö. 200- M.S. 68 tarihleri arasında önermiştir¹³⁸.

Bu merkezlerden gelen veriler, Komana'da tek örneği tespit edilen içe çekik ağızlı ve düz dipli kâse için önemli birer karşılaştırma örnekleridir ve bunlara göre Komana kâsesi içinde M.Ö. II.-I. yüzyıl ve Lapp'in tarihlenmesi ile M.S. I. yüzyıl sonlarına kadarki dönemi önermek mümkündür.

Balık Tabakları (Kat. No: 36-46, Fig. 43-53)

Komana'da toplam 19 adet balık tabağı tespit edilmiştir. Burada ise form gelişimini yansıtan 11 örneğe yer verilmiştir. Kat. No: 36-39 arasında tanıtılan örnekler, aşağı yukarı 17-24 cm genişliğinde, sarkık ağız kenarlı ve derin örneklerdir. Kat. No: 40-43 arasında tanıtılan tabaklar ise aşağı

¹³² Körsulu 2006, Kat. No: 55-58; Durukan – Körsulu 2007, Kat. No: 55-58.

¹³³ Jones 1950, fig. 183, 130-132.

¹³⁴ Rosental – Heginbottom 1995, fig. 5.9:5-10.

¹³⁵ Hayes 1991, fig. III, 3.

¹³⁶ Crowfoot 1957, 265, fig. 56, 9-11.

¹³⁷ Guz-Zilberstein 1995, 290, Pl. 6.1. 34-38, Photo 6. 3.

¹³⁸ Lapp 1961, 172, Tip 51: 1.

yukarı ilk gruptaki örneklerle aynı genişliğe sahiptir. Yalnız bunların sarkık dudak profili dışı doğru çekiktir. Gövde bölümleri kısmen korunmuş olsa da Kat. No: 36-39'a göre sığ bir profil gösterdiği anlaşılmaktadır. Kat. No: 44 ve 45 ise tipin kaide-gövde örnekleridir.

Korinthos'ta, Komana'nın bu grup tabaklarına yakın bir örnek, aşağı yukarı M.Ö. 275-146 arasına verilen konteksten gelmiştir¹³⁹. Eretria'dan yakın bir örnek, M.Ö. II. yüzyıla verilmiştir¹⁴⁰. Bergama'dan örnekler, M.Ö. III. yüzyıla tarihlenmiştir¹⁴¹. Tarsus-Gözlükule örnekleri, höyüğün Orta ve Geç Hellenistik ile Hellenistik-Roma ünitesindedir¹⁴².

Kilikia Bölgesi'nde Nagidos'tan benzer tabaklar, M.Ö. III. yüzyılın II. yarısına tarihlenmiştir¹⁴³. Özellikle Kat. No: 37 ve 38'de tanıtılan Komana örnekleri, Nagidos'tan bu kaplarla yakın formlardır.

Kat. No: 39 ise form tipiyle Nagidos'un bu örneklerine benzerdir. Ancak kil, astar ve bezeme özeliğiyle Nagidos'ta M.Ö. II. yüzyılın ilk yarısına verilen ve muhtemelen ithal olduğu düşünülen batı yamacı bezemeli yivli tabaklar altında ele alınan bir parça ile çok yakın benzerlik göstermektedir¹⁴⁴.

Dor'da balık tabakları, beş gruba ayrılmıştır. Attika ithali örneğininde bulunduğu ilk grup, M.Ö. IV. yüzyılın II. yarısı-M.Ö. III. yüzyıl ortaları ve Geç Hellenistik konteksten ele geçmiştir. Bunlar sarkık ağız kenarı üzerinde yer alan tipik yivi ve merkezinde bulunan çöküntü alanı ve etrafındaki oluğu yanında, düz ve sığ gövde profiliyle tipik tabaklardır. Dor örneklerinin ikinci grubu, derin gövde profili ve genişliğiyle ilk gruptan ayrılmış ve bu özellikleriyle Attika tipi balık tabaklarının bir varyasyonu olarak değerlendirilmiştir. Dor'da C0, C1 ve C2 alanlarından ele geçen bu tabakların sosluğunun M.Ö. II. yüzyıl tipi olduğu belirtilmiştir¹⁴⁵. Attika orijini örneğininde ele geçtiği ve Attik tiplerin tipik örnekleri olarak görülen Dor'un en erken tiplerine benzer kaplar, Komana'da tespit edilememiştir. Ancak Kat. No: 36-39 arasında tanıtılan Komana tabakları, Dor'un ikinci grubunda ele alınan tiplere yakın örneklerdir. Ağız profilindeki farklılıkla farklı bir tip gösteren 40-43 numaralı Komana tabakları için de yine Dor'un ikinci grup örnekleri arasında benzer kaplar görülmektedir¹⁴⁶.

Kat. No: 36'da tanıtılan Komana tabağı ile oldukça benzer profilli bir örnek, Kedesh'de Hellenistik Dönem'e ait yönetim yapısının doğu odasından Geç Hellenistik Dönem seramikleri arasında ele geçmiştir¹⁴⁷.

Samaria'da balık tabakları M.Ö. Geç IV. yüzyıl-M.Ö. Erken III. yüzyılda birkaç Attika ithaliyle başlamıştır. M.Ö. III. yüzyıl boyunca ise ithal örnekler devam etmiştir. Ancak bunların Attika dışın da başka merkezlerden gelen ithal kaplar olduğu öne sürülmüştür. M.Ö. II. yüzyılda da ithal ürünler yanında geniş bir lokal üretim tespit edilmiştir¹⁴⁸. Komana'nın her iki grubundaki örnekleri de, Sa-

¹³⁹ Edwards 1975, Pl. 5, 136.

¹⁴⁰ Metzger 1969, Taf. 10, I 1, 62.

¹⁴¹ De Luca – Ziegenaus 1975, Taf. 77, 12.

¹⁴² Jones 1950, fig. 178, 23, 23, A-C.

¹⁴³ Körsulu 2006, Kat. No: 72-74; Durukan – Körsulu 2007, Kat. No: 72-74.

¹⁴⁴ Körsulu 2006, Kat. No: 115; Durukan – Körsulu 2007, Kat. No: 115.

¹⁴⁵ Guz-Zilberstein 1995, fig. 6.3, 9.

¹⁴⁶ Guz-Zilberstein 1995, fig. 6.3, 8, 12.

¹⁴⁷ Herbert – Berlin 2003, 34, fig. 16, 5.

¹⁴⁸ Crowfoot 1957, 262.

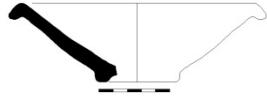

Fig. 43

Fig. 43a

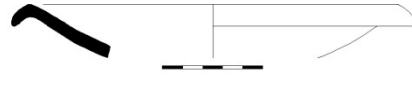

Fig. 44

Fig. 44a

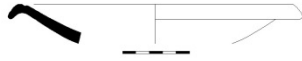

Fig. 45

Fig. 45a

Fig. 46

Fig. 46a

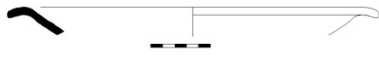

Fig. 47

Fig. 47a

Fig. 48

Fig. 48a

Fig. 49

Fig. 49a-b

Fig. 50

Fig. 50a-b

maria'nın M.Ö. II.-I. yüzyıl tabakları ile paralellik taşımaktadır¹⁴⁹.

Ayrı iki farklı tip gösteren Kat. No: 36-43 arasındaki balık tabaklarının, diğer merkezlerden gelen örneklerle karşılaştırıldığında bir gelişim çizgisi gösterdiği anlaşılmaktadır. En erken tipleri, Guz-Zilberstein'in bahsettiği gibi, Attika örnekleriyle başlayan düz ve şiş gövde profilli örneklerdir. Komana'da hiçbir Attika ithaline rastlanmadığı gibi, bu erken tipte taklit örneklerde tespit edilememiştir. Kat. No: 36-39 arasında ele alınan Komana örnekleri, derin ve geniş tabaklardır. M.Ö. III. yüzyıl içlerine doğru, belki M.Ö. III. yüzyılın II. yarısından sonraya ait tiplerdir. Kat. No: 40-43 arasındaki örneklerde 36-39 nolu örneklerle aşağı yukarı aynı genişliğe sahiptir. Ancak sarkık dudak kenarları dışa doğru meyillidir. Bunlar daha çok M.Ö. II. yüzyıl ve büyük olasılıkla M.Ö. I. yüzyılda da devam eden tabaklar olmalıdır. Bu tip balık tabakları DSA kaplarında da devam etmiştir. Samaria'da Crow-

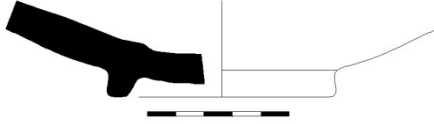

Fig. 51

Fig. 51a

foot, kırmızı astarlı ve soluk sarı kapların *sigillata*'ların kırmızı astarından ayırt edilemeyeceğini söylemiştir¹⁵⁰. Dor'da balık tabaklarından yalnız birkaç parçanın *terra sigillata*ları temsil ettiği tespit edilmiştir. Ancak kimyasal analiz sonuçlarının, parçaların çoğunluğunun *terra sigillata* grubu balık tabaklarının astar ve kil özelliklerini göstermediği sonucunu ortaya çıkardığı belirtilmiştir¹⁵¹. Bu merkezler dışında Tarsus¹⁵², Hama¹⁵³ ve Dura Europos'da¹⁵⁴ *sigillata* gruplarında bu tip balık tabakları ele geçmiştir. Kat. No: 40-43 arasında tanıtılan Komana örnekleri, *sigillata* kaplarında devam eden balık tabağı tiplerine yakın kaplardır. Ancak bu grupta Kat. No: 41 ve 43, Hellenistik Dönem'in tipik siyah astarlı kaplarıdır. 40 ve 42 nolu örneklerin ise *sigillata* tipi kaplardan olup olmadığı bir soru işaretidir.

Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuş olan 46 numaralı örnek ise düz dudak tablalı kâse veya balık tabağıdır. Düz dudak tablalı kâseler, Hellenistik Dönem Attika'da çok sevilen formlardan biridir. Basit formuyla Hellenistik Dönem'de Attika dışındaki merkezlerde de çok üretilen bir tip olmuş ve bazı merkezlerde balık tabağı olarak yorumlan- yorumlanmıştır¹⁵⁵. Kaide halkası korunamamış olan bu Komana örneği de bu tabaklarla ilişkili bir örnek olmalıdır. Dor'da bunlar, dışa çekik dudaklı ve köşeli profile sahip küçük kâseler olarak tanımlanmıştır. Kentte az miktarda M.Ö. III. yüzyıl konteksinden, yoğunlukla ise M.Ö. II. yüzyıl konteksinden ele geçmiştir. Ancak tipin yalnız dudak profiline sahip örneklerinin de ele geçtiği ve aynı dudak profilli kâseler

Fig. 52

Fig. 52a

¹⁴⁹ Crowfoot 1957, fig. 54, 6, 8,9.

¹⁵⁰ Crowfoot 1957, 262.

¹⁵¹ Guz-Zilberstein 1995, 292.

¹⁵² Yıldız 2006: Lev. I, 1-7.

¹⁵³ Christensen – Johansen 1971, fig. 1.

¹⁵⁴ Cox 1949, No. 43, 44.

¹⁵⁵ Rotroff 1997, 149.

ile balık tabaklarının benzerliği dolayısıyla bu oranlamanın kesin bir sonuç vermediği belirtilmiştir¹⁵⁶. Guz-Zilberstein, Hellenistik Dönem'de merkezi çöküntülü olan balık tabakları yanında bu tip düz dudak tablalı, merkezinde çöküntü bulunmayan balık tabaklarının da olduğunu öne sürmüştür. Dor'da ilk örneklerinin Hellenistik Dönem'in başında görüldüğünü, birkaç örneğe ise M.Ö. III. yüzyıl ortasında ve M.Ö. III. yüzyılın II. yarısında rastlandığını belirtmiştir. Ayrıca M.Ö. II. yüzyıl ile M.Ö. Erken I. yüzyılda da devam ettiğini belirtmiştir¹⁵⁷.

Crowfoot, bu tip balık tabaklarının düz dudak tablalı kâselerle benzerlik gösterdiğini söylemiş ve Samaria'dan tiplerin olasılıkla M.Ö. II. yüzyıla ait olabileceğini önermiştir¹⁵⁸. Crowfoot, bu tip kâselerin de balık tabağı olduğunu ve bunların Attika'nın dışa çekik ağızlı kâselerinin yerel taklitleri olabileceğini ileri sürmüştür. M.Ö. II. yüzyıla verilebileceğini önermiştir¹⁵⁹.

Her iki merkezden gelen örnekler, düz tabla şeklinde ağız profiline sahip kapların kâse ve tipik sosluğu nedeniyle balık tabağı olduğu anlaşılan örneklerinin her ikisinin de aşağı yukarı aynı tarihlerde üretimlerinin görüldüğü anlaşılmaktadır. Guz-Zilberstein'in bu tipin merkezinde çöküntü olmayan balık tabağı örneklerinin de bulunduğu iddiası üzerine bir şey söylemek güçtür. Ancak Komana örneği de bu merkezlerden gelen benzer tipteki örneklerle aynı tarihlere ait olmalıdır.

Fig. 53

Fig. 53a

Unguentarium'lar (Kat. No: 47-52, Fig. 54-59)

Komana'da 6 adet *unguentarium* parçası tespit edilmiştir. Bunlar ağız, boyun ve gövde parçasından oluşmaktadır ve üç farklı form göstermektedir. Kat. No: 47-49 arasında tanıtilen ilk örnekler, dışa çekik, şişman dudak kenarlıdır. Kısa bir boyundan yumuşak bir dönüşle gövdeye geçmektedir. Gövde bölümlerinin çok az bir kısmı korunan örneklerin yuvarlak bir gövde yapısı olduğu anlaşılmaktadır. Atina Agora'sından benzer forma sahip kaplar M.Ö. 325-300'e tarihlenmiştir. Yalnız Agora'dan bu örnekler siyah astarlı *unguentarium*'lardır¹⁶⁰. Eridanos Nekropolis'inden benzer forma sahip siyah astarlı bir örnek de M.Ö. IV. yüzyılın IV. çeyreğinin başına verilmiştir¹⁶¹. Keramaikos Mezarlık Caddesi'nden ele geçen siyah astarlı benzer bir kap içinde en Geç M.Ö. 317-307 olabileceği önerilmiştir¹⁶². Komana örneği gibi yüzey buluntusu olan Patara'dan yakın bir örnek biraz daha erken bir tarihe, M.Ö. IV. yüzyılın III. çeyreğine verilmiştir¹⁶³. Komana'dan ele geçen *unguentarium*'lar, astar ve bezeme özellikleriyle bu merkezlerden gelen tiplere uzaktır. Ancak *unguentarium*'ların en erken örneklerini hatırlatan form tipleriyle olasılıkla M.Ö. IV. yüzyılın son çeyreğine veya biraz daha erkene de giderek M.Ö. IV. yüzyılın II. yarısına verilebilir.

¹⁵⁶ Guz-Zilberstein 1995, fig. 6.3, 22-26.

¹⁵⁷ Guz-Zilberstein 1995, 293, fig. 6.4:10-19.

¹⁵⁸ Crowfoot 1957, fig. 54, 11-13.

¹⁵⁹ Crowfoot 1957, 264, fig. 55, 1-11.

¹⁶⁰ Rotroff 1997, fig. 72, 1163, 1164, 1167.

¹⁶¹ Schörbl – Vierneisel 1966, 89, no. 54: 1, Blg. 53: 6.

¹⁶² Kovacovics 1990, 118, no. 120:1, Taf. 50: 8; Keramaikos'tan benzer kaplar için ayrıca bk. Knigge – Kovacovic 1981, 395-396, Abb. 22.

¹⁶³ Düandar 2006, Lev. I, U1.

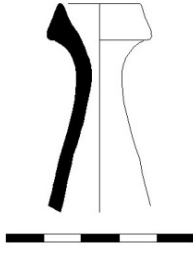

Fig. 54-a

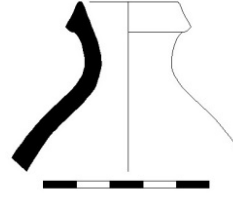

Fig. 55-a

Kat. No: 50-51 arasındaki *unguentarium*'lar da Kat. No:47-49'daki örnekler gibi dışa çekik, şişman dudak kenarlıdır. Ancak bu iki örneğin uzun bir boyun profili olduğu anlaşılmaktadır. Eretria'dan bu tip ağız ve boyun yapısına sahip kaplar, M.Ö. III. yüzyıl örnekleridir¹⁶⁴. Troas Bölgesi'nden benzer ağız ve boyun görünüşüne sahip örnekler, M.Ö. III. yüzyıl başlarına tarihlenmiştir¹⁶⁵. Tralleis Nekropolis'inden ele geçen benzer *unguentarium*'lar, M.Ö. II. yüzyıl ve M.Ö. II. yüzyıl ortalarına tarihlenmiştir¹⁶⁶. Boyun ve ayak uzunluğunun birbirine oranı göze alınarak da tarihlenen Metropolis'ten yakın örnekler, M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı, M.Ö. II. yüzyıl ortaları ve M.Ö. II. yüzyılın II. yarısına aittir¹⁶⁷. Ancak yalnız ağız ve boynu kısmen korunmuş olan Komana örnekleri için böyle bir oranlama yapmak mümkün değildir. İzmir Müzesi'nden bu tip ağız ve boyun tipine sahip örnekler, M.Ö. III. yüzyıl başlarından M.Ö. I. yüzyıl başlarına kadar görülen parçalarda gözlenmiştir¹⁶⁸. Salihli Kordon Köyü Tümülüsü'nden benzer bir kap, M.Ö. III. yüzyıl sonu-M.Ö. II. yüzyıla verilmiştir¹⁶⁹. Patara'da M.Ö. III.-II. yüzyıl örnekleri arasında, benzer ağız ve boyun yapısına sahip örnekler vardır¹⁷⁰. Patara tapınak gömütünden benzer tipler ise M.Ö. 250-200, M.Ö. 150 civarı ve M.Ö. 150-100'e ait örneklerdir¹⁷¹. Kilikia Bölgesi'nde Kilisetepe'den özellikle Kat. No: 50'ya benzer bir örnek, Hellenistik Dönem kontekstinden ele geçmiştir¹⁷². Dor'da bu tip ağız-gövde yapısı, M.Ö. III.-II. yüzyıl boyunca görülen *unguentarium*'larda görülmüştür¹⁷³. Kıbrıs Agios Georgios Höyüğü'nden bir örnek, Erken ve Orta Hellenistik Dönem'den gelmiştir¹⁷⁴. Vessberg-Westholm'da benzer bir *unguentarium*'u Hellenistik I kapları içinde değerlendirmiştir¹⁷⁵. Bu merkezlerden gelen benzer kaplardan anlaşıldığı üzere Komana'dan bu iki örneğe yakın ağız profili, ufak farklılıklarla uzun bir dönem kullanılmıştır. Kısmen korunmuş olan boyun profili ise daha kesin bir tarihleme için ölçüt oluşturmamaktadır. Bu çerçevede Komana'dan bu iki *unguentarium* parçası için M.Ö. III.-II. yüzyılı önermek mümkündür.

¹⁶⁴ Metzger 1969, Taf. 28, 2, 5.

¹⁶⁵ Aydın 2000, Kat. No: 5, 6, 8, Çiz. 2a, 2b, 2d.

¹⁶⁶ Civelek 2001, U3, U4, U15, U16, U24, U26, U27, U30, U44, U46, U54, U56, U75, U78, U81.

¹⁶⁷ Gürlü 1994, Çiz. 37, 130, Çiz. 39, 137, 139, Çiz. 40, 144.

¹⁶⁸ Günay - Tuluk 1999, Abb. 3, Kat. Nr. 12, Abb. 4, Kat. Nr. 13-15, Abb. 6, Kat. Nr. 33-34, 40, Abb. 8, Kat. Nr. 45.

¹⁶⁹ Aydın 2001, Lev. 35, F101, Çiz. 34c.

¹⁷⁰ Dündar 2006, Lev. VII, U42, Lev. VIII, U44-45, Lev. IX, U58, Lev. XII, U79, Lev. XVIII, U111.

¹⁷¹ Kahya 1995, U2, U19, U26, U31.

¹⁷² Postgate - Baker 1995, fig. 8, 15.

¹⁷³ Guz-Zilberstein 1995, fig. 6.26: 9, 13, 14, 20, 21, 37, 38.

¹⁷⁴ Berlin - Pilacinski 2003, fig. 11, 167.

¹⁷⁵ Vessberg - Westholm 1956, fig. 24, 21; Bu tip *unguentarium* örnekleri için ayrıca bk. Kalpaxis - Tsatsaki 2000, Abb. 6c.

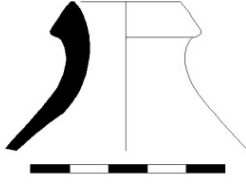

Fig. 56-a

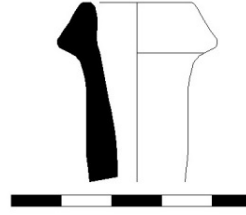

Fig. 57-a

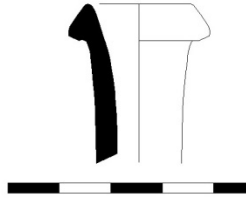

Fig. 58-a

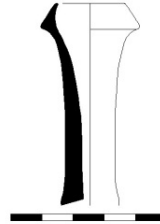

Fig. 59-a

52 Nolu Komana örneği, *unguentarium* gelişimi içinde özel bir grup olarak ele alınan kubbe şeklinde ağız kenarlı *unguentarium* tiplerindedir. Bunlar, kubbe şeklinde ağız kenarları yanında yüksek boyun ve kalp şeklinde gövde profilleriyle tipiktir. Bazen geniş gövde profilleriyle iç gövdeli *unguentarium*'larla karıştırılarak üretim başlangıçları M.Ö. IV. yüzyıl sonlarına kadar çekilmiştir. Ancak en erken örneği stratigrafik olarak M.Ö. III. yüzyılın II. çeyreğinde Kaunos'ta ele geçmiştir. Ancak üretim başlangıcının bu yüzyıl içinde biraz daha erkene gittiği düşünülmektedir. M.Ö. II. yüzyılda ise en yüksek noktaya ulaştığı ve M.Ö. I. yüzyıla kadar devam ettiği tespit edilmiştir¹⁷⁶.

Komana'da tek örnekle temsil edilen tip için Knidos'tan benzer iki *unguentarium*, M.Ö. Geç III. yüzyıl-Erken II. yüzyıl ile M.Ö. II. yüzyılın birinci çeyreği sonu-ikinci çeyreği başına tarihlenmiştir¹⁷⁷. Yassıdağ'dan bu tip profilli bir *unguentarium*, Hellenistik Dönem yapı katından ele geçmiştir. Ağız boyun ve gövde parçası korunmuş olan Yassıdağ'dan bu örneğin ağız kenarından boyun ve gövdesine kadar devam eden kırmızı kahverengi bantlar vardır¹⁷⁸. Dor'da bu tiplerin yoğunlukla M.Ö. II. yüzyılda kullanılmış olabileceği önerilmiştir¹⁷⁹. Vessberg-Westholm bu tip şişeleri, başka seramik buluntularla birlikte Hellenistik I (M.Ö. 325–150) kapları içinde değerlendirmiştir¹⁸⁰. Paphos'tan benzer profilli bir örnek, M.Ö. II. yüzyıl konteksinden ele geçmiştir¹⁸¹. Bu merkezlerden gelen benzer tipler çerçevesinde, konteks buluntusu olmayan Komana örneği için M.Ö. III. yüzyıl sonu-M.Ö. II. yüzyıl önerilebilir.

Sonuç

Günümüzde Şarköy olarak adlandırılan Kappadokia-Komana'sının, Şarköy'ün gerek merkezinden, gerekse Orta Tomas Tepe, Çatal Tepe, Kavak Tepe/Ortak Bahçeler, Apalak Tepe, Osman Pınarı, Parsık Tepe ve Kıçıkırık Yazısı gibi yakın civarındaki alanlardan ele geçen seramik malzemeleri,

¹⁷⁶ Dotterweich 1999, 64.

¹⁷⁷ Dotterweich 1999, Taf. 8-9, Kat. No: 22-24.

¹⁷⁸ Emre 1975, 64-65, Şek. 41.

¹⁷⁹ Guz-Zilberstein 1995, 306, fig. 6.27: 5-12.

¹⁸⁰ Vessberg – Westholm 1956, fig. 24, 28.

¹⁸¹ Hayes 1991, Pl. XIV, 11.

kentin Hellenistik Dönem seramik üretimi üzerine önemli bilgilere ulaşmaya olanak sağlamıştır. Buluntular, tipolojik ve kronolojik bir çerçeveye oturtulmuş ve söz konusu malzemeler, kentte yerel bir üretimin varlığına işaret etmiştir. Kil yapıları ve astar-bezeme tarzları bu durumuna ışık tutmaktadır. Tespit edilmiş olan beş ayrı kil grubu, Hellenistik Dönem kaplarında farklı form gruplarında ve aynı kap formlarında takip edilebilmektedir. Bu durum, aşağı yukarı astarlar içerisinde de paralellik sergilemektedir. Çalışmaya konu olan buluntuların büyük oranda yerel özellikler sergilemesi, Komana'daki yerel üretime ayrıca vurgu yapmaktadır. Bu anlamda Komana'daki yerel üretimi ortaya koyan diğer bir öge ise seramiklerdeki bezemelerdir. Kentte Batı Yamacı seramiği, bölgesel bir form tipi olan sadece iki örnekte tespit edilmiştir. Bunun yanında önemli bir süsleme türü olan bant bezemesinde, Orta Anadolu'nun Hellenistik ve Erken Roma Dönemi boyalı seramiklerinden bazı öğeler alan kentin, daha çok Hellenistik Dönem kıyı bölgelerinin seramik grupları ile paralel ürünler verdiği ve bu iki türü birleştirerek kendi tarzını yarattığı anlaşılmaktadır. Seramiklerin gösterdiği bu karakteristik özellikler yanında, Kappadokia-Komana'sındaki yerel üretimin önemli bir kanıtı da kaplara ait çok sayıdaki hatalı üretim örneklerin tespitidir.

Komana'da, M.Ö. IV. yüzyılın ortalarından Geç Hellenistik Dönem'e kadar herhangi bir arkeolojik ve epigrafik buluntuyla karşılaşmamıştır. Mimari açıdan sadece Şarköy merkezindeki Orta Tomas Tepe'de, Roma ve Bizans Dönemi ile birlikte, Hellenistik Dönem katmanlarından ve duvar temellerinden söz edilmektedir¹⁸². En erken epigrafik buluntular ise Geç Hellenistik-Erken İmparatorluk Dönemi'ni işaret etmektedir¹⁸³. Bununla birlikte bu çalışmada ele alınan seramik buluntularla, kentte Hellenistik Dönem'in başlarından sonuna kadarki süreçte farklı kap gruplarıyla karşılaşmaktayız. Yuvarlak karınlı bir grup *unguentarium*'un, M.Ö. IV. yüzyılın II. yarısı veya sonlarına tarihleniyor olması ise Hellenistik Dönem'in hemen öncesine ya da başlarına işaret etmesi nedeniyle dikkat çekmektedir. Bu *unguentarium*'lar dışında Komana'da, Erken Hellenistik Dönem'den başlayarak, diğer Hellenistik merkezlerde de popüler olan *kantharos*, içe çekik ağız kenarlı kâseler, dışa çekik ağız kenarlı kâseler, balık tabakları, dudak kenarı oluklu kâseler gibi kap formlarına ait örnekler takip edilebilmiştir. Tek parça ile temsil edilen ve M.Ö. IV. yüzyıl sonlarını gösteren *kantharos* parçası, Kappadokia-Komana'sı Hellenistik Dönem seramiğinin en erken örneklerinden bir diğeridir. M.Ö. III. yüzyılda da, içe çekik ağızlı kâseler, dışa çekik ağızlı kâseler, balık tabakları ve yine *unguentarium*'lar, Hellenistik Dönem'de Hellen dünyasındaki tipik örnekleri ile temsil edilmiştir. İçe çekik ağız kenarlı kâseler, Hellenistik Dönem'in erken evresinden gelen tipleri, M.Ö. 150'lerden sonraya verilen ince cidarlı ve düz görümlü örnekleri, yine M.Ö. II. yüzyıl ortalarından sonraya verilen düz dipli örnekleri ve *sigillata* türü örnekleri ile kentte M.S. Erken I. yüzyıla kadar devam etmiştir. Dışa çekik ağız kenarlı kâselerinde, iki farklı tipi ile M.Ö. III. yüzyılın II. yarısından itibaren görüldükleri ve içe çekik ağızlı kâselere göre daha az veri olmakla birlikte aynı şekilde *sigillata* türü örnekleri ile M.S. I. yüzyılda da devam ettiği anlaşılmaktadır. Dışa çekik ağız kenarlı kâselerin ikinci grubu, Orta Anadolu'daki merkezlerde yaygın olarak karşılaşılan bir formdur. Bunun yanında Komana örneklerinin bezeme ve astar yapıları, Orta Anadolu'nun diğer buluntu merkezlerine göre çeşitlilik göstermektedir. Komana'da bu kâselerin Batı yamacı seramiğine ait bir parçası yanında, bant bezemeli ve *sigillata* türü kırmızı astarlı örneklerine rastlanmıştır. Komana üretimi balık tabakları da, M.Ö. III. yüzyıl ve M.Ö. II.-I. yüzyıl tipleri ile temsil edilmiştir. Balık

¹⁸² Ünal – Girginer 2007, 56.

¹⁸³ Baz 2007, 124-126, 127-128, 146-147, 177-178, 244-245, 259-260.

tabaklarının içe çekik ağızlı kâseler ve dışa çekik ağızlı kâseler gibi belirgin bir *sigillata* türüne ait örnekleri tespit edilememiştir. Ancak 42 ve 46 nolu örneklerdeki astar kalıntıları buna dair veriler olabilir. *Unguentarium* lar, erken örneklerinden sonra M.Ö. III.-II. yüzyıla ait az sayıdaki tipi ile devam etmiştir. Zaten az sayıda olan iç gövdeli *unguentarium* larında geç dönem buluntularına ve Roma Dönemi tipleri olan armut gövdeli örneklerine rastlanmamıştır. Hellenistik Dönem kapları arasında önemli bir tip de, batı yamacı bezemesi ile karakteristik olan dudak kenarı oluklu kâsedir. Süslemesiz örneklere de sahip bu tipin Komana'daki buluntusu da bezemesizdir ve kâsenin formu, M.Ö. III. yüzyıl sonu-II. yüzyılı göstermektedir.

Sonuç olarak Kappadokia-Komana'sı Hellenistik Dönem kapları, kentte yerel bir seramik üretimin varlığını göstermektedir. En erken örnekleri, Geç Hellenistik-Erken İmparatorluk Dönemi'ni gösteren epigrafik buluntuların tersine ise, kentte M.Ö. IV. yüzyıl ortaları gibi erken bir tarihi işaret etmektedir. Özellikle M.Ö. III. yüzyıl tipleri olan içe çekik ağızlı kâseler ve dışa çekik ağızlı kâselerin *sigillata* türünde de devam eden örnekleriyle Komana'nın Hellenistik Dönemi'nin kesintisiz kronolojisine ışık tutmaktadır.

KATALOG¹⁸⁴

1. Fig. 8-8a.

Buluntu Yeri: Şarköy-Tiyatro Üstü.

AÇ: ? **Y:?**

HR: 2,5YR 6/8 (light brown) açık kahverengi.

KM: Kalker, mika, kum.

Tanım: Boyun ve gövde profili korunmuştur. Kısa bir boynu yumuşak bir dönüşle gövdeye geçmektedir. Cidar, ağızdan gövdeye doğru kalınlaşmaktadır. İçinde ve dışında kırmızı-kahverengi kalıntılar görülmektedir.

Tarih: M.Ö. IV. yüzyıl sonları.

2. Fig. 9, 9a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: Alınmadı. **Y:5,9 cm.**

HR: 7,5YR 6/6 (reddish yellow) kırmızımsı sarı. Çekirdek: Gley 2 5/1 (greenish gray) yeşilimsi gri.

KM: Kalker, mika, taşcık.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. İçte çekik ağız kenarlıdır. Kalın cidarlıdır. Dışta dudak kenarı ve içte gövdenin büyük bölümünü kaplayan kırmızı-kahverengi kalın bir bant vardır. İçte bu kalın bantın altında iki ince bant yer almaktadır. Geri kalan kısım ise açık kırmızı renk astarlıdır. Dış tarafında ise gövdedeki aşırı deformasyon nedeniyle astarı anlaşılama-maktadır.

Tarih: M.Ö. III.-I. yüzyıl.

3. Fig. 10, 10a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe, Dölek Genel.

AÇ: 18 cm. **Y:4,6 cm.**

HR: Gley 1 5/1 (greenish gray) yeşilimsi gri.

KM: Kalker, altın sarısı az mika. Kil sıklıdır.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. İçte çekik ağız kenarlıdır. Kalın cidarlıdır. İçte devetüyü, açık kahverengi-siyah astarlıdır. Ağız kenarında dışta kalın, içte ince siyah renkte bant vardır.

Tarih: M.Ö. III.-I. yüzyıl.

4. Fig. 11, 11a-b.

Buluntu Yeri: Çatal Tepe-Seramik Çukuru.

AÇ: 28,2 cm. **Y:3,5 cm.**

HR: 7,5YR 6/6 (reddish yellow) kırmızımsı sarı.

KM: Kalker, mika.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. İçte çekik ağız kenarlıdır. Kalın cidarlıdır. Dışta dudak kenarında siyah renkli kalın bir bant vardır. Bunun dışında içte ve dışta krem rengi, açık kırmızı renkte ince ve kalın bantlar vardır.

Tarih: M.Ö. III.-I. yüzyıl.

5. Fig. 12, 12a-b.

Buluntu Yeri: Çatal Tepe-Genel.

AÇ: 21,2 cm. **Y:5,1 cm.**

HR: Gley 1 5/N (gray) gri.

KM: Kalker, altın sarısı az mika, taş.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. İçte çekik ağız kenarlıdır. Kalın cidarlıdır. İçte-dışı gri astarlıdır.

Tarih: M.Ö. III.-I. yüzyıl.

¹⁸⁴ Katalogda kullanılan kısaltmalar: AÇ: Ağız Çapı. Y: Yükseklik. KÇ: Kaide Çapı. HR: Hamur Rengi. KM: Katkı Maddeleri. Fig: Figür

6. Fig. 13, 13a-b.**Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe-Güney Etek.**AÇ:** 23 cm. **Y:** 4,8 cm.**HR:** 5YR 5/8 (yellowish red) sarımsı kırmızı.**KM:** Kalker, taşçık.**Tanım:** Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. İçte çekik ağız kenarlıdır. Kalın cidarlıdır. İç-dışı kırmızı rengin açık ve koyu tonlarında astarlıdır.**Tarih:** Augustus Dönemi.**7. Fig. 14, 14a-b.****Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe, Dölek-Genel.**AÇ:** Alınamadı. **Y:** 4,7 cm.**HR:** 5YR 5/8 (yellowish red) sarımsı kırmızı.**KM:** Kalker, mika, taşçık, şamot.**Tanım:** Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. İçte çekik ağız kenarlıdır. Kalın cidarlıdır. Dışta dudak kenarında kalın, içte ince koyu kırmızı bant vardır. Dışta geri kalan kısmı açık kırmızı renkli astarlıdır. İçte gövdede açık kırmızı astar üzerinde kalın koyu kırmızı bir bant bulunmaktadır ve bu bant üzerinde siyah renk iki ince bant vardır.**Tarih:** Augustus Dönemi.**8. Fig. 15, 15a-b.****Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe-Genel.**AÇ:** 23,6 cm. **Y:** 4,9 cm.**HR:** Kötü pişme nedeniyle tespit edilememiştir.**KM:** Kalker, mika, az taş.**Tanım:** Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. İçte çekik ağız kenarlıdır. Kalın cidarlıdır. İçte ve dışta koyu kırmızı kalın bir bant vardır. Dıştaki bantta ek siyah boya bulunmaktadır. Dışta geri kalan kısım astarsız bırakılmıştır. İçte ağız kenarındaki kalın

banttan sonra açık kırmızı kalın bir bant ve sonrasında koyu kırmızı bir bantın bir kısmı görülmektedir.

Tarih: Augustus Dönemi.**9. Fig. 16, 16a-b.****Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe-Genel.**AÇ:** 22,4 cm. **Y:** 5,5 cm.**HR:** 5YR 6/8 (reddish yellow). Çekirdek: 10YR 6/4 (light yellowish brown) açık sarımsı kahverengi.**KM:** Az kalker, mika, taşçık.**Tanım:** Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. İçte çekik ağız kenarlıdır. Kalın cidarlıdır. Dışta dudak kenarında koyu kırmızı kalın bir bant vardır. Geri kalan kısmı açık kırmızı renkte astarlıdır. İçte gövdeye kadar uzanan koyu kırmızı renkli kalın bir bant vardır. Az bir kısmı korunmuş olan geri kalan kısmı ise dış tarafı ile aynı tonda açık kırmızı renklidir.**Tarih:** Augustus Dönemi.**10. Fig. 17, 17a-b.****Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe-Genel.**AÇ:** 16,2 cm. **Y:** 5,5 cm.**KÇ:** 5,2 cm**HR:** 2,5YR 4/6 (red) kırmızı.**KM:** Az ince ve kalın kalker, mika, az taşçık, gözenekli, yüzeyde kalker parçacıkları.**Tanım:** Ağız-gövde ve kaidelinin bir bölümü korunmuştur. İçte çekik ağız kenarlıdır. Ağızdan gövdeye yumuşak bir dönüş yapar. Gövde derindir. Basit halka kaidelidir. İnce cidarlıdır. İçte koyu kırmızı (10R 4/6 (red) kırmızı), dışta siyah-kahverengi astarlıdır.**Tarih:** Augustus Dönemi.

11. Fig. 18, 18a-b.**Buluntu Yeri:** Çatal Tepe-Bahçeler.**AÇ:** 14,4 cm. **Y:** 3,6 cm.**HR:** 2,5YR 5/8 (red) kırmızı.**KM:** Az kalker, altın sarısı az mika, kum.**Tanım:** Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. İçe çekik ağız kenarlıdır. İnce cidarlıdır. İçi-dışı kırmızı (2,5YR 4/8 (red) kırmızı) astarlıdır. Dışta dudak kenarında krem renkli kalın bir bant vardır.**Tarih:** Geç Hellenistik-Augustus Dönemi.**12. Fig. 19, 19a-b.****Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe-Genel.**AÇ:** 19,6 cm. **Y:** 6,5 cm.**HR:** 7,5YR 5/4 (brown) kahverengi.**KM:** Yoğun kalker, kum, az mika.**Tanım:** Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. İçe çekik ağız kenarlıdır. Kalın cidarlıdır. İçi-dışı, siyah-kahverengi astarlıdır.**Tarih:** Geç Hellenistik-Augustus Dönemi.**13. Fig. 20, 20a-b.****Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe-Genel.**AÇ:** 21,2 cm. **Y:** 7 cm.**HR:** 5YR 5/6 (yellowish red) sarımsı kırmızı.**KM:** Çok ince yoğun kalker, kum, az mika.**Tanım:** Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. İçe çekik ağızlıdır. Küresel gövdelidir. İnce cidarlıdır. İçi-dışı parlak metalik renkte astarlıdır. Dışta ağız kenarı ise kırmızı astarlıdır.**Tarih:** Geç Hellenistik-Augustus Dönemi.**14. Fig. 21, 21a-b.****Buluntu Yeri:** Çatal Tepe-Seramik Çukuru.**AÇ:** 9,4 cm. **Y:** 4,6 cm.**KÇ:** 3,8 cm.**HR:** 7,5YR 6/6 (reddish yellow) kırmızımsı sarı.**KM:** Çok ince kalker, az mika, kum, gözenekli.**Tanım:** Ağız-gövde ve kaidesinin bir bölümü korunmuştur. İçe çekik ağız kenarlıdır. İçi-dışı açık kırmızı metalik astarlıdır. Dışta ağız kenarında siyah, krem-kırmızı boya (bant?) vardır.**Tarih:** Geç Hellenistik-Augustus Dönemi.**15. Fig. 22, 22a-b.****Buluntu Yeri:** Çatal Tepe-Genel.**AÇ:** 8,2 cm. **Y:** 3,9 cm.**KÇ:** 3,2 cm.**HR:** 7,5YR 6/4 (light brown) kahverengi.**KM:** İnce kalker.**Tanım:** Ağız-gövde ve kaidesinin bir bölümü korunmuştur. İçe çekik ağız kenarlıdır. Küresel gövdelidir. Halka kaidelidir. İnce cidarlıdır. İçi-dışı siyah, kahverengi-kırmızı astarlıdır. Metalik bir görünüm verilmeye çalışılmıştır.**Tarih:** Geç Hellenistik-Augustus Dönemi.**16. Fig. 23, 23a-b.****Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe-Genel.**AÇ:** 14,6 cm. **Y:** 3,1 cm.**HR:** 5YR 6/6 (reddish yellow) kırmızımsı sarı.**KM:** Kalker, altın sarısı mika, taşçık, gözenekli.**Tanım:** Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarlıdır. Gövdedeki dönüşü yumuşaktır. Cidar ağız kenarında kalın, gövdede incedir. İçte ve dışta ağız kenarında kırmızı-kahverengi bant vardır. Geri kalan kısım ince bir tabaka halinde içte açık kırmızı, dışta devetüyü renginde astarlıdır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı-M.Ö. I. yüzyıl.

17. Fig. 24, 24a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: alınamadı. **Y:** 2,9 cm.

HR: 10YR 5/4 (yellowish brown) sarımsı kahverengi. Çekirdek: 10YR 4/1 (dark gray) koyu gri.

KM: Az kalker, altın sarısı mika, ince taşcık, gözenekli.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarlıdır. Gövdedeki dönüş yumuşaktır. İnce cidarlıdır. İçte ağız kenarı ve dışı devetüyü renginde astarlıdır. İçte geri kalan kısım ise kahverengi-siyah astarlıdır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı-M.Ö. I. yüzyıl.

18. Fig. 25, 25a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe, Dölek-Genel.

AÇ: 14,6 cm. **Y:** 3,4 cm.

HR: 5YR 5/6 (yellowish red) sarımsı kırmızı.

KM: Az ince kalker, altın sarısı az mika, gözenekli.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarlıdır. Ağızdan gövdeye keskin bir dönüş yapmaktadır. Kalın cidarlıdır. İçte ve dışta ağız kenarında kırmızı renkli kalın bir bant vardır. İçte geri kalan kısım ince tabaka halinde kili renginde astarlıdır. Dışta ise gövdedeki keskin dönüşten sonra başlayan bir bant(?) veya astar vardır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı-M.Ö. I. yüzyıl.

19. Fig. 26, 26a-b.

Buluntu Yeri: Çatal Tepe-Genel.

AÇ: 18,4 cm. **Y:** 3,2 cm.

HR: 5YR 5/6 (yellowish red) sarımsı kırmızı.

KM: Yoğun ince taşcık, kalker, gözenekli.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarlıdır. Gövdede keskin bir dönüş yapmaktadır. İnce cidarlıdır. İçte ağız kenarında kırmızı kahverengi kalın bir bant, bu banttıan sonra ince devetüyü(?), tekrar gövdede kırmızı bant(?) vardır. Dışta keskin gövde geçişine kadar kahverengi-kırmızı kalın bir bant vardır. Geri kalan kısım ince devetüyü astarlıdır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı-M.Ö. I. yüzyıl.

20. Fig. 27, 27a-b.

Buluntu Yeri: Çatal Tepe-Genel.

AÇ: Alınamadı. **Y:** 3,4 cm.

HR: 2,5YR 5/8 (red) kırmızı.

KM: Çok ince kum ve kalker, az mika, gözenekli.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarlıdır. Gövdedeki dönüşü yumuşaktır. İnce cidarlıdır. İçi koyu kırmızı, dışı siyah-kahverengi astarlıdır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı-M.Ö. I. yüzyıl.

21. Fig. 28, 28a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: 14,2 cm. **Y:** 2,4 cm.

HR: 5YR 5/6 (yellowish red) sarımsı kırmızı.

KM: Kalker, mika, taşcık.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarlıdır. Gövde geçişi keskindir. İnce cidarlıdır. İçi-dışı koyu kırmızı- kahverengi astarlıdır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı-M.S. erken I. yüzyıl.

22. Fig. 29, 29a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: Alınamadı. **Y:** 2,4 cm.

HR: Kötü pişme nedeniyle tespit edilememiştir.

KM: Kalker, mika.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarı, dışta profillidir. Kalın cidarlıdır. İçi-dışı parlak siyah astarlıdır. Dışta batı yamacı bezemesi vardır. Dışta dudak kenarı üzerinde ve dudağın gövdeye geçişi üzerinde ince iki bant arasında yaprak motifi ve gövdede kalın bir bant bulunmaktadır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı-M.Ö. I. yüzyıl.

23. Fig. 30, 30a-b.

Buluntu Yeri: Kavak Yerleşim.

AÇ: 23,2 cm. **Y:** 3,2 cm.

HR: 5YR 6/6 (reddish yellow) kırmızımsı sarı. Çekirdek: Gley 1 5/1 (greenish gray) yeşilimsi gri.

KM: Az mika, az taşçık, gözenekli.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarı, dışta profillidir. Gövdede bir dönüş yapmaktadır. İnce cidarlıdır. İçi kahverengi-siyah, dışı mat siyah astarlıdır. Dışta batı yamacı tarzında beyaz boya izleri vardır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı-M.Ö. I. yüzyıl.

24. Fig. 31, 31a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe, Dölek-Genel.

AÇ: 16,2 cm.

Y: 5,3 cm.

HR: 7,5YR 5/4 (brown) kahverengi. Çekirdek: Gley 1 5/ (gray) gri.

KM: Yoğun kalker, altın sarısı mika, az taş, gözenekli.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarı, dışta profillidir. Gövdede bir dönüş yapmaktadır. Gövde derindir. İnce cidarlıdır. İçi-dışı açık kırmızı astarlıdır. İçte dudak kenarında ve dışta ağızdan gövde geçişine doğru ek siyah boya vardır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı-M.Ö. I. yüzyıl.

25. Fig. 32, 32a-b.

Buluntu Yeri: Çatal Tepe-Bahçeler.

AÇ: 17,6 cm. **Y:** 3 cm.

HR: 7,5YR 6/4 (light brown) açık kahverengi. **KM:** Kalker, altın sarısı az mika, az taşçık, gözenekli.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarı, dışta profillidir. Ağızdan keskin bir dönüşle gövdeye geçmektedir. İnce cidarlıdır. İçi-dışı kırmızı-kahverengi astarlıdır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı-M.Ö. I. yüzyıl.

26. Fig. 33, 33a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe, Dölek-Çukur II.

AÇ: 13,8 cm. **Y:** 3,9 cm.

HR: 2,5YR 5/6 (red) kırmızı. Çekirdek: Gley 1 5/1 (greenish gray) yeşilimsi gri.

KM: Kalker, altın sarısı mika, taşçık, şamot, gözenekli.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarı, dışta

profillidir. Ağızdan gövdeye yumuşak bir dönüş yapmaktadır. Dışta gövdede bu dönüşü üzerinde kalın bir oluk vardır. İnce cidarlıdır. İçte dudak kenarı ve dışı kırmızı-siyah astarlıdır. İçte gövde açık kırmızı astarlıdır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı-M.Ö. I. yüzyıl.

27. Fig. 34, 34a-b.

Buluntu Yeri: Çatal Tepe-Bahçeler.

AÇ: 18,4 cm. **Y:** 5,5 cm.

HR: 5YR 6/8 (reddish yellow) Kırmızımsı sarı.

KM: Kalker, altın sarısı az mika, az taşcık, gözenekli.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarı, dışta profillidir. Ağızdan gövdeye yumuşak bir dönüş yapmaktadır. Dışta gövdedeki bu dönüşün üzerinde ince bir oluk vardır. İnce cidarlıdır. İç-dışı kahverengi-kırmızı astarlıdır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı-M.Ö. I. yüzyıl.

28. Fig. 35, 35a-b.

Buluntu Yeri: Kavak Yerleşim-Ortak Bahçeler.

AÇ: 17,4 cm. **Y:** 3,2 cm.

HR: 2,5YR 5/6 (red) kırmızı.

KM: İnce kalker, altın sarısı az mika, az iri taş, gözenekli.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarı, dışta profillidir. Ağızdan gövdeye yumuşak bir dönüş yapmaktadır. İnce cidarlıdır. İçte dudak kenarı ve dışı koyu kırmızı, içi siyah-kahverengi astarlıdır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı-M.Ö. I. yüzyıl.

29. Fig. 36, 36a-b.

Buluntu Yeri: Kavak Yerleşim-Ortak Bahçeler.

AÇ: Alınamadı. **Y:** 3,1 cm.

HR: 5YR 6/8 (reddish yellow) kırmızımsı sarı. Çekirdek: Gley 1 5/1 (greenish gray) yeşilimsi gri.

KM: Kalker, mika, taşcık, gözenekli. Yüzeyde kalker patlakları vardır.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarı, dışta profillidir. Gövdede bir dönüş yapmaktadır. Kalın cidarlıdır. İçte ve dışta ağız kenarında kırmızı-siyah boya (bant?) kalıntıları vardır. Gövde astarsız bırakılmıştır(?).

Tarih: M.Ö. II. yüzyıl ortaları-M.S. I. yüzyıl.

30. Fig. 37, 37a-b.

Buluntu Yeri: Çatal Tepe-Genel.

AÇ: Alınamadı. **Y:** 2,8 cm.

HR: 5YR 5/4 (reddish brown) kırmızımsı kahverengi.

KM: Kalker, altın sarısı mika, taşcık, gözenekli.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarı, dışta profillidir. Ağızdan gövdeye yumuşak bir dönüş yapmaktadır. Kalın cidarlıdır. İç-dışı kırmızı astarlıdır. Dışta dudak kenarında iki kahverengi-kırmızı bant vardır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı-M.Ö. I. yüzyıl.

31. Fig. 38, 38a-b.

Buluntu Yeri: Kavak Yerleşim-Ortak Bahçeler.

AÇ: 15 cm. **Y:** 3,3 cm.

HR: 2,5YR 5/8 (red) kırmızı.

KM: Az kalker, mika, şamot, gözenekli.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarı, dışta profillidir. Ağızdan gövdeye keskin bir dönüş yapmaktadır. Kalın cidarlıdır. İçte dudak kenarı ve dışı koyu kırmızı, iç gövde ince tabaka halinde açık kırmızı astarlıdır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyılın II. yarısı-M.Ö. I. yüzyıl.

32. Fig. 39, 39a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: Alınamadı. **Y:** 3,2 cm.

HR: 5YR 5/8 (yellowish red) sarımsı kırmızı.

KM: Az kalker, az mika ve taşcık, gözenekli.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarı, dışta profillidir. Ağızdan gövdeye yumuşak bir dönüş yapmaktadır. Kalın cidarlıdır. İçi-dışı parlak kırmızı astarlıdır.

Tarih: M.Ö. II. yüzyıl ortaları-M.S. I. yüzyıl.

33. Fig. 40, 40a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: 16,2 cm. **Y:** 3,3 cm.

HR: 2,5YR 5/8 (red) kırmızı.

KM: Az altın sarısı mika. Kil ince, sıkıdır.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik ağız kenarı, dışta profillidir. Ağızdan gövdeye yumuşak bir dönüş yapmaktadır. Kalın cidarlıdır. İçi-dışı parlak kırmızı astarlıdır. Dış yüzeyde siyah ek boyalar vardır.

Tarih: M.Ö. II. yüzyıl ortaları-M.S. I. yüzyıl.

34. Fig. 41, 41a.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Seramik Çukuru(?).

AÇ: 27,2 cm. **Y:** 3,1 cm.

HR: 2,5YR 5/6 (red) kırmızı.

KM: İnce kalker, kum.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Ağız kenarında ince bir oluk vardır. Ağız dik bir şekilde gövdeye doğru inmektedir. Cidar, bu tip için oldukça kalındır. İçi-dışı mat siyah renklidir.

Tarih: M.Ö. III. yüzyıl sonu-M.Ö. II. yüzyıl.

35. Fig. 42, 42a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: 4,8 cm. **Y:** 1,8 cm.

HR: 7,5YR 6/6 (reddish yellow) kırmızımsı sarı. Çekirdek: Gley 1 5/ (gray) gri.

KM: Kalker, altın sarısı az mika, az taşcık.

Tanım: Ağız-gövde ve kaidesinin bir bölümü korunmuştur. İçe çekik ağız kenarlıdır. Gövdesi konik, meyilli bir şekilde aşağıya doğru inmektedir. Düz diplidir. İçi-dışı devetüyü renginde perdeli görünmektedir.

Tarih: M.Ö. II. yüzyıl-M.S. I. yüzyıl sonları.

36. Fig. 43, 43a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: 16,6 cm. **Y:** 5,6 cm.

KÇ: 5,4 cm.

HR: 2,5YR 4/6 (red) kırmızı.

KM: İnce kalker, kum, mika.

Tanım: Ağız, gövde ve kaidesinin bir bölümü korunmuştur. Sarkık ağız kenarlıdır. Derin ve düz bir gövde profiline sahiptir. Halka kaidelidir. Kalın cidarlıdır. Astarsız bırakılmıştır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyıl.

37. Fig. 44, 44a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: Alınamadı. **Y:** 2,7 cm.

HR: Kötü pişme nedeniyle tespit edilememiştir.

KM: İri ve bol miktarda taş ve kalker.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Sarkık ağız kenarlıdır. Derin gövde profili, aşağıya doğru hafif bir kırılma ile devam etmektedir. Astarsız bırakılmıştır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyıl.

38. Fig. 45, 45a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: alınamadı. **Y:** 2,9 cm.

HR: 2,5YR 4/3 (olive brown) zeytin kahverengi. **KM:** İri ve bol miktarda taş ve kalker.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Sarkık ağız kenarlıdır. İçte dudak oturma yerinin altında ince bir oluk vardır. Derin bir gövde profiline sahiptir. Cidar, aşağıya doğru kalınlaşmaktadır. Astarsız bırakılmıştır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyıl.

39. Fig. 46, 46a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: 24 cm. **Y:** 2,5 cm.

HR: 5YR 5/8 (yellowish red) sarımsı kırmızı. **KM:** İnce kalker, kum.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Sarkık ağız kenarlıdır. İçte dudak oturma yerinin altında ince bir oluk vardır. Derin bir gövde profiline sahiptir. Cidar, aşağıya doğru kalınlaşmaktadır. İç-dışı kırmızı-kahverengi astarlıdır. Ağız kenarında siyah-kahverengi, kırmızı renkli kalın bir bant vardır. İçte bu bantın altında ince kırmızı bir bant daha bulunmaktadır.

Tarih: M.Ö. III. yüzyıl.

40. Fig. 47, 47a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Genel.

AÇ: 28,4 cm. **Y:** 2,3 cm.

HR: Kötü pişme nedeniyle tespit edilememiştir.

KM: Kalker, iri ve bol miktarda taş.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa doğru çekik, sarkık ağız kenarlıdır. İnce cidarlıdır. Astarsız bırakılmıştır.

Tarih: M.Ö. II.-I. yüzyıl.

41. Fig. 48, 48a-b.

Buluntu Yeri: Çatal Tepe-Bahçeler.

AÇ: alınamadı. **Y:** 2,2 cm.

HR: 5YR 4/1 (dark gray) koyu gri.

KM: İnce kalker, taş ve mika.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa doğru çekik, sarkık ağız kenarlıdır. İçte, gövdenin üst kısmında ince bir oluk vardır. Ağızdan gövdeye geçişte hafif bir kırılma vardır ve cidar bu geçişte incelmektedir. İç-dışı, kahverengi-siyah astarlıdır.

Tarih: M.Ö. II.-I. yüzyıl.

42. Fig. 49, 49a-b.

Buluntu Yeri: Orta Tomas Tepe-Güney Etek.

AÇ: 22 cm. **Y:** 2,3 cm.

HR: 2,5YR 5/8 (red) kırmızı.

KM: Kalker, ufak taş parçaları.

Tanım: Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa doğru çekik, sarkık ağız kenarlıdır. İçte, gövdenin üst kısmında ince bir oluk vardır. Kalın cidarlıdır. İçinde ve dışında kırmızı-kahverengi astar izleri vardır.

Tarih: M.Ö. II.-I. yüzyıl.

43. Fig. 50, 50a-b.**Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe-Genel.**AÇ:** 22,2 cm. **Y:** 2,4 cm.**HR:** Gley 2 5/5PG (bluish gray) mavimsi gri.**KM:** İnce kalker.**Tanım:** Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa doğru çekik, sarkık ağız kenarlıdır. İçte, dudağın oturma yerinin altında ince bir oluk vardır. Kalın cidarlıdır. İçi-dışı mat siyah astarlıdır.**Tarih:** M.Ö. II.-I. yüzyıl.**44. Fig. 51, 51a-b.****Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe-Genel.**Y:** 3,4 cm. **KÇ:** 8 cm.**HR:** Kötü pişme nedeniyle tespit edilememiştir.**KM:** İri kalker ve taş parçaları.**Tanım:** Kaide ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Basit, alçak halka kaidelidir. Sosluğunun yivi belirgin değildir. Kalın cidarlıdır. İçinde ve dışında siyah boya izleri vardır.**Tarih:** M.Ö. III.-I. yüzyıl.**45. Fig. 52, 52a-b.****Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe-Genel.**Y:** 1,9 cm. **KÇ:** 9 cm.**HR:** Gley 2 5/5BG (greenish gray) yeşilimsi gri.**KM:** İnce kalker.**Tanım:** Kaide ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Sosluğu derin bir yive sahiptir. Yüksek halka kaidelidir. İnce cidarlıdır. Astarsız bırakılmıştır.**Tarih:** M.Ö. III.-I. yüzyıl.**46. Fig. 53, 53a-b.****Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe-Genel.**AÇ:** 22 cm. **Y:** 2,3 cm.**HR:** Gley 1 4/10Y (greenish gray) yeşilimsi gri.**KM:** İri kalker ve taş parçaları.**Tanım:** Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Düz dudak tablalı ve sarkık ağız kenarlıdır. Gövde aşağıya doğru düz bir şekilde inmektedir. Kalın cidarlıdır. Dışı astarsız bırakılmıştır. İçi sarımsı kırmızı astarlıdır.**Tarih:** M.Ö. II. yüzyıl.**47. Fig. 54, 54a-b.****Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe-Genel.**AÇ:** 2,2 cm. **Y:** 5,4 cm.**HR:** 5YR 5/6 (yellowish red) sarımsı kırmızı.**KM:** İnce kalker, mika.**Tanım:** Ağız-boyun ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik, şişman dudak kenarlıdır. Kısa boyunludur. Cidar, gövdeye doğru incelmektedir. İçi ve dışta ağız kenarı astarsız bırakılmıştır. Dışta gövde kırmızı astarlıdır.**Tarih:** M.Ö. IV. yüzyılın son çeyreği ve M.Ö. IV. yüzyılın II. yarısı.**48. Fig. 55, 55a-b.****Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe-Genel.**AÇ:** 3 cm. **Y:** 5 cm.**HR:** İki farklı renk göstermektedir. 5Y 7/3 (pale yellow) soluk sarı, 7,5YR 6/4 (light brown) açık kahverengi.**KM:** İnce kalker ve kum, şamot.**Tanım:** Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur Dışa çekik, şişman dudak kenarlıdır. Kısa boyunludur. Kalın cidarlıdır. Astarsız bırakılmıştır.**Tarih:** M.Ö. IV. yüzyılın son çeyreği ve M.Ö. IV. yüzyılın II. yarısı.

49. Fig. 56, 56a-b.**Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe.**AÇ:** 2,8 cm. **Y:** 3,8 cm.**HR:** 2/5Y 5/3 (light olive brown) açık zeytin rengi kahve.**KM:** Bol ve ince taş, mika.**Tanım:** Ağız ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik, şişman dudak kenarlıdır. Kısa boyunludur. Cidar, gövdeye geçişte incelmektedir. Dışı kırmızı-kahverengi astarlıdır. İçi astarsız bırakılmıştır.**Tarih:** M.Ö. IV. yüzyılın son çeyreği ve M.Ö. IV. yüzyılın II. yarısı.**50. Fig. 57, 57a-b.****Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe-Genel.**AÇ:** 2,2 cm.**Y:** 3,5 cm.**HR:** Gley 1 5/5BG (greenish gray) yeşilimsi gri.**KM:** Katkı tespit edilememiştir.**Tanım:** Ağız ve boynunun bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik, şişman dudak kenarlıdır. Cidar, boyun kısmında aşağıya doğru kalınlaşmaktadır. Mat siyah astar izleri vardır.**Tarih:** M.Ö. III.-II. yüzyıl.**51. Fig. 58, 58a-b.****Buluntu Yeri:** Çatal Tepe-Genel.**AÇ:** 2,1 cm.**Y:** 2,1 cm.**HR:** 2,5Y 5/8 (red) kırmızı.**KM:** İnce kalker ve kum.**Tanım:** Ağız ve boynunun bir bölümü korunmuştur. Dışa çekik, şişman dudak kenarlıdır. İnce cidarlıdır. Kırmızı astarlıdır.**Tarih:** M.Ö. III.-II. yüzyıl.**52. Fig. 59, 59a-b.****Buluntu Yeri:** Orta Tomas Tepe-Genel.**AÇ:** 2,2 cm.**Y:** 6,4 cm.**HR:** 7,5YR 5/8 (strong brown) koyu kahverengi.**KM:** Kalker, taş parçaları.**Tanım:** Ağız-boyun ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Kuppe formu şeklinde ağız kenarlıdır. Yüksek boyunludur. Kalın cidarlıdır. Kilinin renginde astarlanmıştır.**Tarih:** M.Ö. III. yüzyıl sonu-M.Ö. II. yüzyıl.

BİBLİYOGRAFYA

- Akarca 1960 A. Akarca, "Hellenistik Çağda Yerli Pontus Keramiği". *Türk Tarih Kongresi V* (1960) 142–146.
- Anadolu 1967 M. U. Anadolu, *Kappadokia Komana'sındaki Mezar Anıtı*. İstanbul 1967.
- Anderson 1954 J. K. Anderson, "Excavations at the Ridge of Kofina in Chios". *BSA* 49 (1954) 129–187.
- Anderson – Stajanovic 1992 V. R. Anderson – Stajanovic, *Stobi: The Hellenistic and Roman pottery, Stobi, Results of the Joint American-Yugoslav arc. Investigations 1970–1981*. Vol. I. New Jersey 1992.
- Aydın 2000 Z. Aydın, *Çanakkale Müzesi'nde Bulunan Troas Bölgesi Unguentariumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi. Erzurum 2000.
- Baly 1962 T. J. C. Baly, "The Pottery". Ed. H. I. Dunscombe, *In Excavations at Nessana I*. London (1962) 270–311.
- Başaran 2003 S. Başaran, "Ainos'un Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemi Seramik Buluntuları". Ed. C. Abadie-Reynal, *Les Ceramiques en Anatolie aux Epoques Hellenistique et Romaine. Varia Anatolica XV* (2003) 71–77.
- Baz 2007 F. Baz, *Die Inschriften von Komana (Hierapolis) in Kappadokien*. İstanbul 2007.
- Behr 1988 D. Behr, "Neue Ergebnisse zur pergamenischen Westabhangkeramik". *İstanbul Mitteilungen* 38 (1988) 97–178.
- Berlin 1997 A. Berlin, "The Plain Wares". Ed. S. C. Herbert, *The Hellenistic and Roman Pottery: IX-XIV. Tal Anafa II*. 1 (1997) 1-211.
- Berlin 1999 A. M. Berlin, "Studies in Hellenistic Ilion: The lower city. Stratified Assemblages and Chronology". *Studio Troica* 9 (1999) 73–157.
- Berlin – Pilacinski 2003 A. Berlin – J. Pilacinski, "The Pottery of The Early and Middle Hellenistic Period". *RDAC* (2003) 201–236.
- Bilgin 2004 M. Bilgin, *Konya-Karaman İlleri Hellenistik ve Roma Çağı Keramikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi. Konya 2004.
- Civelek 2001 A. Civelek, *Tralleis Nekropolisini Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi. İzmir 2001.
- Civelek 2006 A. Civelek, "Phokaia 2004: Hellenistik Dönem Seramiği Üzerine Gözlemler". *Olba XIII* (2006) 179–198.
- Crowfoot 1957 J. W. Crowfoot, G. M. Crowfoot – M. Kenyon, *The Objects from Samaria. Reports of the Work of the joint Expedition in 1931–1933 and of the British Expedition in 1935, Samaria-Sebaste III*. London 1957.
- Coldstream 1999 J. N. Coldstream, "Knossos 1951–61: Classical and Hellenistic Pottery". *The Annual of the British School at Athens* 94 (1999) 189–349.
- Cox 1949 D. H. Cox, *The Greek and Roman pottery. The Excavations at Dura-Europos. Final Report IV, Part I. Fascicle 2*. New Haven 1949.
- Christensen – Johansen 1971 A. P. Christensen – C. F. Johansen, *Les Poteries Hellenistiques et les Terres Sigillees Orientales, Hama: Fouilles et Recherches 1931–1938, III. 2*. Copenhagen 1971.
- De Luca – Ziegenaus 1968 G. De Luca – O. Ziegenaus, *Das Asklepieion*. AvP XI 1. Berlin 1968.
- De Luca – Ziegenaus 1975 G. De Luca – O. Ziegenaus, *Der nordliche Temenosbezirk und angrenzende Anlage in hellenistischer und frühromischer Zeit, Das Asklepieion XI 2*.

- Berlin 1975.
- Derin 1994 Z. Derin, "Aşağı Fırat Havzasındaki (Elazığ-Malatya Bölgesi) Yerleşim Merkezlerinde Ele Geçen Doğu Sigillatısı A Türü Seramikler". *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Dergisi* II (1994) 149-172.
- Derin 1995 Z. Derin, "B-Çanak-çömlek". Ed. V. Sevin, *İmikuşağı I* (6.-1. Yapı Katları). *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları* VI- 47 (1995) 74-101.
- Diederichs 1980 C. Diederichs, *Ceramiques Hellenistiques, Romaines et Byzantines, Salamine De Chypre* IX. 1980.
- Dotterweich 1999 U. Dotterweich, *Unguentarien mit kuppelförmiger Mündung aus Knidos, Knidos-Studien I*. Bibliopolis 1999.
- Durukan – Körsulu 2007 M. Durukan – H. Körsulu, "Hellenistik Dönem Seramikleri". Ed. S. Durugönül, *Dağlık Kilikia'da Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları NAGİDOS. Adalya Ek Yayın Dizisi* 6 (2007) 155-228.
- Dündar 2006 E. Dündar, *Hellenistik ve Roma Dönemleri Patara Unguentariumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi. Aydın 2006.
- Edwards 1975 G. R. Edwards, *Corinthian Hellenistic Pottery. Corinth VII. III*. Princeton 1975.
- Emre 1975 K. Emre, "Yassıdağ Kazısı 1973". *Anadolu (Anatolia)* XVII (1975) 43-72.
- French *et al.* 1982 D. French, J. Moore – H. F. Russel, "Excavation at Tille 1979-1982: an interim report". *AnatSt.* 32 (1982) 161-187.
- Gassner 1997 V. Gassner, *Das Südtor der Tetragonos-Agora. Keramik und Kleinfunde. FiE XIII/1/1*. Wien 1997.
- Girginer 2004 K.S. Girginer, "2002 Yılı Adana İli ve Çevresi Yüzey Araştırmaları (Tufanbeyli) ve Kizzuwatna Araştırmaları I". *AST* 21/1 (2004) 311-324.
- Guz-Zilberstein 1995 B. Guz-Zilberstein, "The Typology of the Hellenistic Coarse Ware and Selected Loci of The Hellenistic and Roman Periods". Ed. E. Stern, *Area A and C. The Finds, excavations at Dor, Final Report I B* (1995) 289-433,
- Gunneweg *et al.* 1983 J. Gunneweg, I. Perlman – J. Yellin, *The Provenience, Typology and Chronology of Eastern Terra Sigillate. QEDem* 17. 1983.
- Günay – Tuluk 1999 G. Günay – Tuluk, "Die Unguentarium im Museum von İzmir". *Anatolia Antiqua* VII (1999) 127-166.
- Gürler 1994 B. Gürler, *Metropolis'in Hellenistik Dönem Seramiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi. İzmir 1994.
- Gürler 2003 B. Gürler, "Hellenistic ceramic of Metropolis in Ionia (Pl. IX-XVI)". Ed. C. Abadie-Reynal, *Les ceramiques en anatoile aux epoques Hellenistique et Romaine. Varia Anatolica* XV (2003) 9-16.
- Hannah 2001 L. Hannah, "Hellenistische Keramik aus der Grabung beim sogenannten Lukasgrab". Ed. F. Krinzing, *Studien zur hellenistischen Keramik in Ephesos*. Wien (2001) 83-181.
- Harper 1968 R. P. Harper, "Tutili Comanorum Cappadociae". *AnatSt.* XVII (1968) 93-147.
- Harper – Bayburtluoğlu 1968a R. P. Harper – İ. Bayburtluoğlu, "Preliminary Report on Excavations at Şar, Komana Cappadokia in 1968". *AnatSt.* XVIII (1968a) 149-158.
- Harper – Bayburtluoğlu 1968b R. P. Harper – İ. Bayburtluoğlu, "Preliminary Report on Excavations at

- Şar, Komana Capadokia, in 1967". *TürkAD* XVI/2 (1968b) 107-112.
- Hayes 1971 J. W. Hayes, "Four Early Roman Groups from Knossos". *BSA* 66 (1971) 249-275.
- Hayes 1985a J. W. Hayes, "Sigillate orientali". *Atlante delle forme ceramiche II. Ceramiche Fine Romana nel Bacino Mediterraneo (Tardo Ellenismo e Primo Impero) Enciclopedia dell'Arte Antica Classica e Orientale*. (Supp. 2). (1985a) 1-96.
- Hayes 1985b J. W. Hayes, "Hellenistic to Byzantine Fine Wares and Derivatives in Jerusalem Corpus". Ed. A. D. Tushingham, *Excavations in Jerusalem 1961-1967*. Vol. 1. Toronto (1985b) 179-194.
- Hayes 1991 J. W. Hayes, *The Hellenistic and Roman Pottery, Paphos* III. Nicosia 1991.
- Hayes 2008 J. W. Hayes, *Roman Pottery: Fine-Ware Imports, The Athenian Agora* XXXII. New Jersey 2008.
- Heimberg 1982 U. Heimberg, *Die Keramik des Kabirions, Das Kabirenheiligtum bei Theben III*. Berlin 1982.
- Herbert – Berlin 2003 S. C. Herbert – A. M. Berlin, "A New Administrative Center for Persian and Hellenistic Galilee: Preliminary Report of The University of Michigan/University of Minnesota Excavations at Kedesh". *BASOR* 329 (2003) 13-59.
- Hellström 1965 P. Hellström, *Pottery of Classical and Later Date. Terracotta Lamps and Glass. Labraunda II* 1. 1965.
- Hild – Restle 1981 F. Hild – M. Restle, *Kappadokien (Kappadokia, Charsianon, Sebasteia und Lykandos). Tabula Imperii Byzantini*, Band 2. Wien 1981.
- Hoepfner 1976 W. Hoepfner, *Das Pompeion und seine Nachfolgerbauten, Kerameikos X*. Berlin 1976.
- Jones 1950 F. F. Jones, "The Pottery". Ed. H. Goldman, *Excavations at Gözli Kule: 149-296, Tarsus I*. Princeton 1950.
- Jones 1971 F. Jones, "Sherds from Kululu". *Anadolu (Anatolia)* XIII (1971) 89-96.
- Isler – Kalpaxis 1978 H. P. Isler – T. E. Kalpaxis, *Das archaische Nordtor und seine Umgebung im Heraion von Samos. Samos IV*. 1978.
- Kalpaxis – Tsatsaki 2000 T. Kalpaxis – N. Tsatsaki, "Eleutherna Zufallsfunde aus einer der Hellenistischen Nekropolen der Stadt". *AA* (2000. 1) 117-128.
- Kahya 1995 T. Kahya, *Patara Kaynak-Tapınakgömütü Hellenistik Unguentariumları*. Yayınlanmamış Bitirme Çalışması, Akdeniz Üniversitesi. Antalya 1995.
- Knigge – Kovacsovics 1981 U. Knigge – W. Kovacsovics, "Kerameikos: 1970-1972". *AA (JdI)* 96 (1981) 385-396.
- Kramer 2004 N. Kramer, *Gindaros: Geschichte und Archaeologie einer Siedlung im nordwestlichen Syrien von hellenistischer bis in frühbyzantinische Zeit. Internationale Archeologie*, Band 14, München 2004.
- Körsulu 2006 H. Körsulu, *Nagidos Hellenistik Dönem Seramikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi. Mersin 2006.
- Körsulu 2011 H. Körsulu, *Kappadokia-Komana'sı Hellenistik ve Roma Dönemi Seramikleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi. Mersin 2011.
- Kovacsovics 1990 W. K. Kovacsovics, *Die Eckterrasse an der Graeberstrasse des Kerameikos. Kerameikos XIV*. 1990.
- Lapp 1961 P. Lapp, *Palestinian Ceramic Chronology 200 B.C. -70 A.D.* New Haven 1961.

- Lloyd 1954 S. Lloyd, "Post-Assyrian pottery and small objects found by the Anglo Turkish joint expedition in 1952". *Anatolian Studies* 4 (1954) 101–110.
- Maier 1963 F. Maier, "Bemerkungen zur sogenannten galatischen Keramik von Boğazköy". *JdI* 78 (1963) 218–255.
- Matthers 1978 J. Matthers, "Tell Rifa'at 1977: preliminary report of an archaeological survey". *Iraq XL* 2 (1978) 119–162.
- Meriç 2002 R. Meriç, *Späthellenistisch-römische Keramik und Kleinfunde aus einem Schachtbrunnen am Staatsmarkt in Ephesos*. *FiE* IX/3. Wien 2002.
- Metzger 1969 I. R. Metzger, *Die hellenistische Keramik in Eretria. Eretria II, Ausgrabungen und Forschungen*. Switzerland 1969.
- Metzger 1998 I. R. Metzger, "Keramik und Lampen". Ed. Payat Lausanne, *Die klassischen und hellenistischen Wohnhaeuser im Westquartier. Eretria X* (1998) 173–227.
- Mitchell 1980 S. Mitchell, *Aşvan Kale: Keban rescue excavations, Eastern Anatolia, Bar International Series* 80. Ankara 1980.
- Mitsopoulos – Leon 1972–1975 V. Mitsopoulos-Leon, "Keramik aus Basilika und Prytaneion- ein Überblick". *ÖJhBeibl* 50 (1972-1975) cols. 495-524.
- Mitsopoulos – Leon 1991 V. Mitsopoulos – Leon, *Die Basilika am Staatmarkin Ephesos, Kleinfunde I, Keramik hellenistischer und römischer Zeit. Forschungen in Ephesos IX*, 212. Vienna 1991.
- Newett – Jackson 2007 L. Newett – M. P. C. Jackson, "Hellenistic ceramics and lamps". Eds. N. Postgate – D. Thomas, *Excavations at Kilisetepe 1994–98, from Bronze age to Byzantine in western Cilicia. Volume 1:Text, British Institute at Ankara Monograph No. 30, Fig. 410–430*. Ankara (2007) 379–430.
- Negev 1986 A. Negev, *The late Hellenistic and early Roman pottery of Nabataean Oboda. Final Report, QEDEM 22*. Jerusalem 1986.
- Pfrommer 1985 M. Pfrommer, "Klassische und hellenistische Keramik aus dem Heroon III". *İstMitt* 35 (1985) 39-76.
- Postgate – Baker 1995 J. N. Postgate – H. D. Baker, "Kilisetepe 1994". *AnatSt* 65 (1995) 139-191.
- Radt – De Luca 2003 W. Radt – G. De Luca, "Grabungen im Fundament des Pergamonaltar. Grobe Keramik-Graue Sondergruppe-Lampen (Pl. I-VIII)". Eds. C. Abadie – Reynal, *Les ceramiques en anatolie aux epoques Hellenistique et Romaine. Varia Anatolica XV* (2003) 3–8.
- Robinson 1959 H. S. Robinson, *Pottery of The Roman period. The Athenian Agora V*. New Jersey 1959.
- Romano 1994 I. B. Romano, "A Hellenistic deposit from Corinth: evidence for interim period activity(146- 44 B.C.)". *Hesperia* 63 (1994) 57-104.
- Rosental – Heginbottom 1995 R. Rosental – Heginbottom, "Imported Hellenistic and Roman pottery". Ed. E. Stern, *Area A and C. The finds, excavations at Dor. Final Report I B*. (1995) 183-288.
- Rotroff 1983 S. I. Rotroff, "Three cistern systems on the Kolonos Agoraios". *Hesperia* 52 (1983) 257-297.
- Rotroff 1997 S. I. Rotroff, *Hellenistic pottery, Athenian and Imported Wheelmade Table Ware and Related Material. The Athenian Agora XXIX*. New Jersey 1997.
- Rotroff – Oliver 2003 S. I. Rotroff – Jr. A. Oliver, *The Hellenistic pottery from Sardis: the finds through 1994. Archaeological Exploration of Sardis, Monographi 12*. Cambridge 2003.

- Sams – Voigt 1990 G. K. Sams – M. M. Voigt, “Work at Gordion in 1988”. *KST* XI/2 (1990) 77-105.
- Schäfer 1968 J. Schäfer, *Hellenistische Keramik aus Pergamon. PF 2*. Berlin 1968.
- Schmaltz 1995 B. Schmaltz, “Kauonos 1988–1991”. *AA* 1994, Heft 2 (1995) 185–237.
- Schlörb – Vierneisel 1966 B. Schlörb – Vierneisel, “Eridanos-Nekropole”. *AM* 81 (1966) 1–111.
- Sevin 1990 V. Sevin, “1988 Yılı Diyarbakır/Üçtepe Kazısı”. *KST* XI/1 (1990) 103–124.
- Wright – Jones 1980 K. S. Wright - R. E. Jones, “A Tiberian deposit from Corinth”. *Hesperia* 49 (1980) 135–177.
- Slane 1986 K. W. Slane, “Two deposit from the early Roman cellar building Corinth”. *Hesperia* 55 (1986) 271-318.
- Slane 1997 K. W. Slane, “The fine ware”. Ed. S. C. Herbert, *The Hellenistic and Roman pottery. Tal Anafa II. 1* (1997) 247-406.
- Stucky 1983 R. A. Stucky, *Ras Shamra/Leukos Limen. Die Nach-Ugaritische Besiedlung von Ras Shamra. Mission Archeologique De Ras Shamra I*, Paris 1983.
- Technau 1929 W. Technau, “Griechische Keramik im Samischen Heraion”. *AM* 54 (1929) 6–64.
- Tekkök – Biçken 1996 B. Tekkök – Biçken, *The Hellenistic and Roman pottery from Troia: second century B.C. to sixth century A.D.* A Dissertation Presented to the Faculty of Graduate School University of Missouri-Columbia In Partial Fulfillment of the Requirement for the Degree Doctor of Philosophy. Columbia 1996.
- Thompson 1934 H. A. Thompson, “Two centuries of Hellenistic pottery”. *Hesperia* 3 (1934) 311–476.
- Outschar 1996 U. Outschar, *Dokumentation exemplarisch ausgewählter Keramik Fundkomplexe, Hanghaus I in Ephesos, der Baubefund*. Ed. C. Lang-Auinger, *FiE* VII.3. 1996.
- Özsait – Özsait 2003 M. Özsait – N. Özsait, “La ceramique dite “Galate” du bassin du Kızılırmak”. *Anatolia Antiquae/Eski Anadolu* XI (2003) 323-342.
- Unterkirchner 1983 E. Unterkirchner, “Terra Sigillata aus dem Heraion von Samos”. *AA* 98 (1983) 173-214.
- Ünal – Girginer 2007 A. Ünal – K. S. Girginer, *Kilikya-Çukurova, İlkçağlardan Osmanlılar Dönemine Kadar Kilikia’da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji Kizzuwatnalı kraliçe puduhepa ve yerleşme Alanları Rehber Ekleriyle Birlikte*. İstanbul 2007.
- Vaag *et al.* 2002 E. Vaag, V. Norskov – J. Lund, *The pottery, ceramic material and other finds from selected contexts, The Maussolleion at Halikarnassos 7*. Copenhagen 2002.
- Vessberg – Westholm 1956 O. Vessberg – A. Westholm, *The Hellenistic and Roman Period in Cybrus. The Swedish Cybrus Expedition, Vol. IV, Part. 3*. Stockholm 1956.
- Yıldız 2006 V. Yıldız, *Tarsus Cumhuriyet Alanı Kazılarında Bulunan Doğu Sigillatları A Grubu Seramikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi. Konya 2006.
- Wannagat 2006 D. Wannagat, “Neue Forschungen in Uzuncaburç 2001–2004”. *AA* 2005, 1. Halbband (2006) 117-165.
- Waage 1933 F. O. Waage, “The Roman and Byzantine pottery”. *Hesperia* 2 (1933) 279-328.
- Waage 1934 F. O. Waage, “Lamp, Pottery, Metal and Glass Ware”. Ed. George W.

- Waage 1948 Elderkin, *The Excavations of 1932. Antioch on-the-Orontes I* (1934) 58-75.
F. O. Waage, "Hellenistic and Roman Tableware of North Syria". Ed. Frederick, O. Waage, *Ceramics and Islamic Coins. Antioch IV. I* (1948) 1-60.
- Weber – Hiden 2003 I. Weber – Hiden, "Keramik aus hellenistischer bis frühbyzantinischer Zeit aus Tavium/Büyük Nefes: Bemerkungen und Übersicht über das Behebungsmaterial der Kampagnen 1998-2000 aus drei ausgewählten Bereichen des Stadtgebietes". *Anatolia Antiqua/Eski Anadolu XI* (2003) 253-322.
- Wintermeyer 1984 U. Wintermeyer, "Bemerkungen Zur Typologie und Chronologie der hellenistisch-kaiserzeitlichen Gebrauchskeramik". *IstMit.* 34 (1984) 241-259.
- Wintermeyer 2004 U. Wintermeyer, *Die hellenistische und frühkaiserzeitliche Gebrauchskeramik. Didyma. Band 2*, Mainz 2004.
- Zoroğlu 1979 L. Zoroğlu, "Eskiyapar'da Bulunan Kızılırmak Havzası (Galat denilen) Boyalı Seramikleri". *TTK VIII/I* (1979) 345-354.
- Zoroğlu 1986 L. Zoroğlu, "Kızılırmak Havzası Kaplarının Biçim ve Süs Gelişimine Örnekler". *TTK IX* (1986) 459-472.
- Zoroğlu 1987 L. Zoroğlu, "Kızılırmak havzası kapları". Ed. A. Çilingiroğlu, *Anadolu Demir Çağları*. İzmir (1987) 65-70.
- Zoroğlu 2004 L. Zoroğlu, "Hellenistic Pottery from Kelenderis". *ΕΤ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΛΕΙΣΤΑ ΣΥΝΟΛΑ - ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ*, ΒΟΛΟΣ, 299-315.